פרייז 25 גראשען · XVI-טער יאָהרגאַנג · — Opłata pocztowa — uiszczona ryczałtem. · „Radomer-Kielcer Leben“ 5 (755) · היינט 8

ראַדאָמער-קעלצער לעבן

אין טיפען צער זענען מיר מודיע וועגן דעם פריציייטיגען טויט פון אונזער
יונג פערשטאָרבענער פרוי, מוטער, טאָכטער, שוועסטער און שוועגערין

אסתר ראָזענבערג נ. ע.

(פון דער היים מילשטיין)

וועלכע איז געשטאָרבען אין עלטער פון 27 יאָהר, מיטוואָך י״ב שבט תרצ״ט
(1 לוטי 1938) אין וואַרשאַ און היינט פרייטאָג י״ד שבט קומט פאָר די לויה
10 אינדערפריה אין ראַדאָם פון רעיא (שפּאַציר גאַס) 16.

וועגן וואָס עס מעלדען די אין טיפען טרויער פערבליבענע:

מאַן, קינד, מוטער, שוועסטערן,
שוואָגער און שוועגערין

אבּטיילונג פאַר אסטראָוויעץ אפּאַטאָוו, וויערזשבּניק און סביבה אויף זייט 7

Radom, dnia 3 Lutego 1939.
ראַדאָם, פרייטאָג י״ד שבט תרצ״ט
טעלעפאָן פון רעדאַקציע 18 - 15

אבּטיילונג פאַר קעלץ אויף זייט 8

Z intencji zaręczyn
p. **JAKUBA KAMPLA**
— z p. —
RÓZIĄ KURCÓWNĄ
wiele szczęścia i pomyślności
na nowej drodze życia
życzą
Majerostwo Wajntraub.

א הערצליכען מזל-טוב אונזער שוועסטער און שוואָגער
צו די פערלאָבונג פון זייער ליבען זוהן
בּנימן ווערצייזער מיט פר״ל. **יאַדזשע ניסענבּוים**
דעם יונגען פּאָר א שטראַהלענדע צוקונפט
און די עלטערען נחת און פרייד.
יאָסעל לאַמבּערג און **פרוי**

מיר גראַטולירען הערצליך
אונזער ברודער און שוואָגער
יאַנקעל קאַמפּעל
צו זיין פערלאָבונג מיט פר״ל.
רוזשע קורץ
מיט גליק זאָל געשלאָסען זיין זייער צוזאַמענבּונד.
אבּרהם קאַמפּעל און **פרוי**

א שיק-יונגעל-פּראַקטיקאַנט
(goniec)
וואָס האָט געענדיגט א פאָוושעכנע שולע —
קען בעקומען א שטעלע.
באַלד געצאָהלט
„JAWA“ Fabryka Cykorii i art. żywnościowych

א שלאָסער און **סטאָלער**
געווינשען
אבּסאָלווענטען פון א האַנדווערקער-שולע
קענען בעקומען אַרבּייט
ביי אונז אין די וואַרשטאַטען.
„JAWA“ Fabryka Cykorii i art. żywnościowych.

אונזער חבר **מרדכי ווײַנריב** און **פרוי**
צו דער האָכצייט פון זייער טאָכטער
דבורה
מיט ה׳
ירחמיאל מאַרגלית
אונזערע בעסטע ווינשען.
קאָמיטעט פון פועלי-ציון צ. ס.
פערוואַלטונג פון פראָפ. קלאַסען - פאַראיין
פון האַנדעלס-אַנגעשטעלטע און פּריוואַט בעאַמטע
אין ראַדאָם

נייער פריזיר אנשטאַלט
פאַר ה״ה און **דאַמען**
איז געעפענט געוואָרען אויף
— **רעיא 29** —
(פריהער שפּאַציר גאַס)
דער אַנשטאַלט איז איינגעאָרדענט
לויט די לעצטע סאַניטאַר-היגיענישע
פערלאַנגען.
צוגענגליכע פרייזען,
סאָלידע בעדינונג
מ. צעדער

אונזער מחותנסטע **ליבּעלע מרגליות** און **פאַמיליע**
צו דער חתונה פון איהר זון
ירחמיאל
מיט פר״ל.
דבורה ווײַנריב
די בעסטע מזל-טוב וואונטשען אונזערע.
פאַמיליעס: **הערץ** און **ד. שיינבּוים**

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
to
kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne
Do nabycia na dogodnych warunkach w
Radomskim Towarzystwie Elektrycznym Sp. Akc. w Radomiu ul. Traugutta 53

בעקאַנטמאַכונג

מיר מאַכען דערמיט בעקאַנט די יודישע בעפעלקערונג אין ראַדאָם אַז דער
הכשר פאַר די קאָנצעסיאָנירטע ריטועלע יאַטקעס
אויפ׳ן חודש שבט, איז פון

בלאַהען קאַליר

כשר פלייש פּאָדערט ביים קצב ער זאָל אייך וויזען דעם
הכשר. אין די יאַטקע וואו קיין הכשר געפינט זיך נישט, טאָר מען קיין
פליש נישט קויפען.

מחזיקי הדת ועד הכשרות
אין ראַדאָם

דעם טיפסטען מיטגעפיהל
דריקען מיר אויס
די פאַמיליע **קיילער**
צוליבּן טויט פון זייער ברודער
יעקב נ. ע.
יוסף פריד עם **פרוי**

Kolodze Magistrowi Selimowi Kajlerowi
oraz Jego Rodzinie
z powodu przedwczesnej śmierci
nieodżałowanej pamięci brata Ich i syna B. P.

JAKUBA

najgłębsze i najszczersze współczucia wyraża
Arnold Rosenfeld.

מיר דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל און בעטייליגען זיך אין גרויסען
צער פון די חשובּ׳ע מתפּללים—פאַמיליעס **קיילער, קאַרמאַן** און **מלמד**
צוליבּ׳ן פריהצייטיגען טויט פון זייער אונפערגעסליכען
זוהן, ברודער, און שוואָגער

יעקב גיטמאַן קיילער נ. ע.

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

אין נאָמען פון די מתפּללים פון «אחיעזר» ביים האַנדווערקער-קלוב רווינסקא 1
די גבאים: **י. ד. סטראָוטשינסקי, מענדעל קראַקאָווסקי,**
זיינוועל שפּייזמאַן, יעקב סוכער

Ogłoszenie zapowiedzi ślubnych

צום צווייטען מאָהל

1. מרדכי דוד יעדוואַב בן אברהם און פייגא פון פליישער, מיט מאַרגולא ראָזענצווייג בת נ. נ. און אסתר ראָזענצווייג.
2. רפאל ראַפּאַלאָוויטש בן מאָטיל און רויזע שרה פון ראָזענצווייג, מיט הינדע לאַנדבּערג בת מאיר און געלא פון אייזענבערג.
3. ישעי׳ סאַנקאָוויטש בן יוסף און פייא פון הערשקאָוויטש, מיט חיה חוה טייטעלבוים בת זעליג און הינדא יוטא.
4. ראובן בּאָרענשטיין בן יחיאל יוסף און רחל פון בּאָרענשטיין, מיט מלכה לעווין בת גרשון און בלומה פון ציעשלער.

צום ערשטען מאָהל

1. הירשל ראָזענצווייג בן יצחק און מלכה פון ראָזענצווייג, מיט רויזא עיזמאַן וועל עיזענמאַן בת משה און פראַנדל פון ראָזענפערל.
2. אלקנה בּירענבּוים בן אברהם ירמיה און חיה הינדא פון מאָרגען, מיט חנה בת יוסף חיים עפּשטיין און אסתר פון גליימאַן.

קאַנצעלאַריע פון הרב אב״ד דפּה רדום.

ווילט איהר האָבּען קלאָרע, זויבּערע וועש, נייע גאַרדעראָבּעס, שניי-ווייסע פאָרהאַנגען,
גיעט נאָר צו וואַשען און פאַרבּען אין דער בעקאַנטער
כעמישער פאַרבּערײַ און פּראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע

A. Hempel

Centrala **Stare Miasto 7** telefon 19 - 70
Filje Zeromskiego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

ווער ס׳האָט זיך ניט איבּערצייגט זאָל פּרובּען און וועט זיין ענטציקט
פון דער שענער, עסטעטישער און פאַכמענישער אַרבּייט. ס׳ווערט אויך
געוואַשען אויף טריקען — בּיליגע פּרייזען! —פּינקטליכע אויספיהרונג
סאָלידע בעהאַנדלונג קומט און איבּערצייגט אייך
צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפּיצ. טעל 70 - 19
פיליעס: זשעראָמסקי 1 טראַוגוטטא 11
זשעראָמסקי 21, זשעראָמסקי 59

בּיליג צו וואַשען קאַפּעלושען

צוויי אומבעקאנטע לייט געוואלט פערנארען א יודישען דאקטאר

מ'זאל האבען געפונען ביי די פארשוינען צוויי דעוואלווערען מיט א פלאש וויטריאל

דער וואלינער יוד שמואל אלי' קאל-בערג, וועלכער פאהרט איבער די דער-פער און קליינע שטעדטלעך מיט זיין פיהרעל איינקויפען פערשידענע אלט-ווארג, האט זייענדיג אין ראדאם דער-צעהלט אזא מעשה:

אין שטעדטעל קוראוו, וואס ליגט צווישען פולאוו און לובלין זענען אריינ-געקומען דעם פאריגען שבת-צונאכט, צום דארטיגען דאקטאר קראנגאלד צוויי אומבעקאנטע קריסטליכע יונגעלייט און איהם געבעטען ער זאל מיט זיי פאהרען צו א קראנקען.

דעם דאקטאר זענען די צוויי פרעמדע פנימ'ער אויסגעקומען פערדעכטיג און ער האט עפעס מורא געהאט מיט זיי צופאהרען. דער דאקטאר האט זיי נישט אבגעזאגט און זיי געהייסען ווארטען. דורך דער צייט איז דער דאקטאר ארויס פון זיין וואהנונג און איז אוועק צום פאליציי-קאמענדאנט, וועמען ער האט דערצעהלט וועגען דעם וויזיט פון די צוויי אומבעקאנטע געסט און אויך זיך פערטרויט פאר איהם, אז ער האט א חשד אויף זיי, אז זיי ווילען איהם ערגיץ פערנארען, האבענדיג דערביי א טונקעלען צוועק.

דער קאמענדאנט איז געגאנגען מיט'ן דאקטאר אהיים, וואו ער האט גענוי אויסגעפרעגט די צוויי פרעמדע יונגע-לייט, ווער זיי זענען און וואוהין זיי רופען דעם דאקטאר. נישט בעקומענדיג קיין קלארען ענטפער, איז דעם קאמענ-דאנט אויך געווארען אויפפאלענד די גאנצע מעשה און ער האט זיי רעווידירט. בעת דער רעוויזיע, האט ער געפונען ביי זיי צוויי רעוואלווערען. ער איז דערנאך ארויס צו דער פיהר, וואס איז געשטאנען ביים דאקטאר'ס הויז, און זוכענדיג דארט האט ער געפונען א פלאש וויטריאל.

מ'האט די צוויי פארשוינען גענומען אויף א פערהער און זיי זאלען זיך האבען מודה געווען, אז זיי האבען טאקע געוואלט פערנארען דעם יודישען דאק-טאר און געוואלט איהם אנטוהן א מעשה-רע.

ווי דער זעלבער יוד קאלבערג גיעט איבער זאלען די צוויי לייט האבען גע-לעגט די בייגעל אויפ'ן דארטיגען נישט-יודישען דאקטאר, אז יענער דאס זאל זיי האבען אונטערגעשיקט אבצורוימען דעם יודישען דאקטאר.

ביידע פארשוינען זענען געווארען ארעסטירט.

מיר. גיבען איבער די דאזיגע ידיעה אויף דער פולער אחריות פון דעם וואָ-לינער יוד שמואל אלי' קאלבערג.

דער קוראווער יודישער דאקטאר קראנגאלד איז א ראדאמער געבוירענער ער איז א זוהן פון דער היגער בעקאנ-טער פאמיליע קראנגאלד.

יודישע דעלעגאציע פון יעדלינסק

געקומען קיין ראדאם אינטערוועניר[ען] וועגען די פיקעטען

נעכטען זענען אהערגעקומען יעד-לינסקער יודען מיט א בקשה, אז מען זאל זיך פאר זיי משתדל זיין, אז מ'זאל נישטו ערלויבען ביי זיי אין שטעטעל קיין פיקעטען.

די יעדלינסקער יודען דערצעהלען, אז שוין א גאנצע וואך שטעהען דארט פיקעטניקעס ביי די יודישע געוועלבער און לאזען נישט אריין קיין קריסטליכע קונים. די פיקעטניקעס שטעהען א גאנ-צען טאג פון דער פריה ביז ביינאכט.

די יעדלינסקער יודען האבען זיך געווענדעט צו הרב קעסטענבערג און צו אלע היגע געזעלשאפטליכע עסקנים.

„זוס" וועט אויפבויען הייזער אין ראדאם

מאגיסטראט בעקומען 80 טויזענד זל. פאר א פלאץ

מאנטאג איז געשלאסען געווארען א טראנזאקציע צווישען דעם אנשטאלט פון געזעלשאפטליכע פערזיכערונגען (זוס) מיט דער שטאט-פערוואלטונג. די טראנזאקציע בעשטעהט פון דעם, וואס די שטאדט-פערוואלטונג האט פערקויפט דעם „זוס" פלעצער אויף דער קאזשי-צער גאס אויף אויפבויען הייזער פאר גייסטיגע ארבייטער.

דער מאגיסטראט האט פאר די פער-קויפטע פלעצער בעקומען 80 טויזענד זלאטעס.

יודען זאלן קומען — ביטע זעהר, יודישע דראזשקעס — לאוו דוקא.

איבערמארגען טרעט-אויף אין ראַ-דאם דער זיאן-כאר (כאר-דאנא).

יענע וואך איז דער דאן-כאר אויפ-געטרעטען אין גראדנע. שרייבט די דארטיגע יודישע צייטונג אזוי:

„דער דאן-כאר (כאר-דאנא) וואס איז נעכטען אויפגעטרעטען אין טעאטער, האט אראבגייענדיג פון באהן, אויסגע-מיטען די יודישע דראזשקעס, וואס זע-נען געשטאנען די ערשטע אין דער רייה און אוועקגעפאהרען אין שטאדט דווקא מיט באלענטעלטע".

— „צי בראקירט מען אויך אזוי מיט יודישע צוהערער, וועלכע טראגען די זלאטעס פאר בילעטען?"

צום ראזשינקע-וויין און קאנפיטורען האבען זיי אויך בעקומען א „מתנה" קאזע-מילך

צו דער שפיזשארניע פון יעקב ראָ-זענבערג אויף סטאראקראקאווסקא 24, האבען געשמעקט דריי נעז: איין מאנס-פערשוינישער און צוויי פרויענצימער-דיגע. דער זכר הייסט סטעפאן לוטקא און די צוויי נקיבות הייסען: מאריאננא מיכאלאווסקא און מאריא פעראן.

די דריי פיינשמעקערס האבען דער-פיהלט אין דער שפיזשארניע זיסע זאַ-כען און ס'האט זיי אזוי געצויגען, אז זיי האבען אויפגעבראכען די טהיר פון דער שפיזשארניע און ס'האט זיך צו-געקלעבט צו זיי פעטע זאכען: ראזשינ-קע-וויין און קאנפיטורען.

די „זיסע" גנבים האבען אבער גע-האט א ביטערען פסק. קודם כל האט מען זיי געכאפט ביי דער גנבה און דערנאך געשטעלט לדין.

דאס שטאטישע געריכט האט סטעפאן לוטקא פער'משפט אויף אנדערטהאלבען יאהר, די שותפטעס זיינע: מיכאלאווסקא 8 מאנאטען און פעראן א האלב יאהר. די נשים האט מען אבגעלעגט די שטראף אויף צוויי יאהר.

Jesienią, zimą, wiosną czy latem, pij zawsze
Z DZWONKIEM HERBATĘ!

די געזעלשאפט „ארט" אין ראדאם

מאכט בעקאנט, אז ס'קומען פאר איינשרייבונגען אויף א קורס פון קינדער-קאנפעקציע

צוליב דעם וואס ס'איז פערהאן א בעגרעניצטע צאהל ערטער וועלען די איינשרייבונגען געדויערען נאר עטליכע טעג — ביז'ן 5-טען לוטי ה. י.

די איינשרייבונגען אויפ'ן קורס פון דאמען-שניידעריי נעמט אן די קאנצעלאריע אויף זשעראמסקי 27 אין די שעה'ען פון 10 ביז 12 מיטאג.

מיסטער איקס קעניג פון שיך-פאסטע וועגען זיין קאריערע

שוין פון א וואך צייט ווי די גאנצע ווארשאווער פרעסע האט אנאנסירט דעם אנקום פון מיסטער איקס, דעם נישט געקרוינטען קעניג פון שיך-פאסטע. די סיבה איז געוועזען, וואס מיסטער איקס שטאמט פון ווארשא, און זיין קאריערע האט ער געמאכט אין פוילען, אויך דאס וואס ער איז רייכער פון די אינדישע הערשער.

צוליעב דעם האט דער יודישער זשורנאליסט, וועלכער האט זיך ארייג-געקליבען אין די אפארטאמענטען פון דעם רייכען פירשט געהאט א צוגע-גרייטע פראגע:

צי קענט איהר מיר ה' מיסטער איקס דערציילען עפעס וועגן אייער קאריערע? זעלבסטפארשטענדלעך האט געענפערט דער געפרעגטער. איך בין א יתום, מיינע עלטערן זענען געשטארבען ווען איך בין נאך געווען א קליין קינד. דערנאך האב איך נאטירלעך פארקויפט צייטונגען אויף דער גאס. שפעטער אוואנסירט אויף א שיך-פוצער, און א דאנק מיין ארבייטסזאמקייט און באשיי-דענקייט האב איך נאך א שטיקל צייט פערלעגט א פאבריק פון שיך-פאסטע. אזוי שטעלט זיך פאר די גענעזע פון מיין קאריערע.

אנטשולדיקט — דער זשורנאליסט איז געווען אויסער זיך. — איהר זאגט דאס, גלייך פון א שיך פיצער זענט איר געווארען אן אייגענטימער פון א פאב-ריק? דאס איז דאך עפעס א פאנטאס-טישער שפרונג. צי איז דאס אין דער אמתן געשעהן א דאנק אייער ארבייטס-זאמקייט און באשיידענקייט? כמעט, כמעט האט געשמייכעלט מיסטער איקס, דער אמת ווען ניט דאס גרויסע געווינס וואלט איך ביז'ן היינטיגען טאג באשיי-דען און ארבייטסזאם געפוצט שיך. אבער איהר ה' זשורנאליסט און אויך דאס פובליקום האבען דאך ליב אזעלכע ניט גלויבליכע סענסאציאנעלע פאסי-רונגען, און ניט די דעאלע ווירקלעכקייט. צוליב דעם דערמאן איך זעלטען וועגען דעם „קליינעם" אינצידענט. אזוי איז דאס האט ער א זאג געטוהן ענערגיש. איך האב געשפילט, איך שפיל און וועל שפילען ביז מיין ענדע. דאס איז מיין דעוויז אין לעבען, און איך בעטראך זיך אלס מענטש וואס קען און ווייסט ווי אזוי צו לעבען.

מיט דער עצה בין איך גרייט צו דינען יעדען וועמען עס אינטערעסירט מיין פאנטאסטישע קאריערע.

די קאריערע וועט מאכען יעדער, וועלכער וועט קויפען א לאס צו דער ערשטער קלאס דעם פיר און פארציגס-טער מלוכה-לאטעריע, וועמענס ציאונג עס פאנג אן דעם 23-טן פעברואר.

מ'שערט, מ'גאלט און ס'וואקסט ווייטער...

א בריוועלע צו א פריינד

לכבוד ידידי מו"ה ר' גרונם שמעל-קע נ"יו

ראשית לאז איך דיר וויסען, אז איך בין ב"ה געזונד. נישט מעהר גאר מיט דער בארד מיינער איז עפעס נישט ראסיג. עפעס האט מען איינגעזעהן, אז מיין בארד, אויסער וואס זי בעשטעהט פון האר, איז דארט בעהאלטען אויך אנדערע פערשידענע זאכען, ווי קראנק-הייטען, מגפות, זאראזעס רחמנא ליצלן אויב דאס זאל אזוי לאנג געדויערען, וועט מען נאך געפונען אין איהר גאנצע אוצרות מיט געלד און אפשר אויך טע-ריטאריעס אויף עמיגראציע און קאלא-ניזאציע. א קשיא אויף א מעשה, וואס היינטיגע צייטען קען זיך אלץ טרעפען.

כ'זאג דיר ידידי, אז איך האב גאר-נישט קיין נחת פון מיין בארד. ווייניג אז כ'האב א יודישע נאז, צוליב וועלכע כשטעה אויס געהאקטע צרות, איז מיר נאך צוגעקומען די יודישע בארד. א מאהל האט מען זי געציפט, געריסען, איז כאטש געבליבען א ביסעל. היינט, היינט הייסט מען מיך זי אינגאנצען אבשערען. אז נישט, מילא, אז נישט ווייסטו דאך...

נו, יא צוריקגעשמועסט, איז אפשר ריכטיג. אז מען האלט אונז ביי ארויס-פעקלען פון דאנען, איז דאך נישט שייך צוזאגען. מענשען, וועלכע מ'וויל שיקען ערגיץ אין דער גרויסער תעלט אריין, כ'ווייס דארט ווי ס'הייסט, צי אזיע, צי אפריקא, קען מען דאך נישט סתם אזוי ארויסשיקען אין א ברודיגען מעמד. ס'פאסט דאך נישט. מוז מען טאקע אונז פריהער ארומוואשען, ארומ-שערען, מ'זאל אויסזעהן מענשליך.

כ'האב אמאהל ערגיץ געליינט, אז אדם הראשון האט דערזעהן, אז ס'וואקסט איהם א בארד. האט ער זיך דערשראקען. ער האט נישט געוויסט וואס דאס איז אזוינ'ס און געהאט האט ער נישט קיינעמען וואס זאל איהם א טאפ טהון די בארד און איהם ערקלע-רען וואס דאס איז. ערשט אז קין מיט הבל זענען אונטערגעוואקסען האבען זיי צו איהם געזאגט:

— טאטע, טאטע, ביסט דאך א נאר, וואס דו ביסט דיך מצער. גאט האט דאך בעשאפען פריהער די שער און אז ס'זאל נישט זיין קיין בארד, וואלט מען דאך נישט געברויכט די שער —

און טאקע כ'לעבען א שאד וואס אדם הראשון לעבט נישט היינט. ער וואלט שוין געפיהלט דעם טעם פון א בארד און געזעהן ווי מען שערט אלץ ארום.

אט האט מען ארומגעשוירען אביסינ-יען, טשעכיען, שפאניע און יעצט האלט עס ביי טוניס, דזיבוטי, קארסיקא און ווער ווייס וואו נאך, היינט וואס איז דער ווינדער, וואס מען האט זיך פער-לעגט אויף מיין בארד. נו טאקע אזוי, ווי זאגט מען עפעס א ווערטעל: אויף יענעמ'ס בארד איז זיך גרינג צו לער-נען שערען...

זעהסטו ידידי גרונם שמעלקע, טשעמ-בערליין איז שוין קלוגער, ווי אדם הראשון. ער לאזט זיך נישט וואקסען קיין בארד. אויף זיינע נסיעות וואלט ער געווען איינגעשטעלט מיט א בארד. מ'וואלט זיי אים אפשר געווען אראבגע-כאפט. אנשטאט א בארד פיהרט ער מיט זיך א שירם, און ווער ווייסט, צי דאס איז א פראסטער שירם. ווייסט זא-גען, אז כ'בין א בטלן, אבער כ'וועל מיך נישט שעמען צו זאגען, אז דאס איז גאר א פערשטעלטער שירם און אין דער אמת'ן איז עס א שער, שוין איינמאהל א שער וואס שניידט פרעמדע בערד...

אה, דער טשעמבערליין איז שוין איינמאהל א קלוגער יונג. ער שערט און גולט און ס'וואקסט ווייטער...

זעהסטו ידידי, כ'האב היינטיגע וואך געהאט א טרייסט פאר מיין שרו-בצער'דיקע בארד. כ'מיין די רעדע פון היטלערן, וועלכער פאדערט קאלאניעס. הייסט עס, אז מיר יודען מיט איהם דעם) גדול זענען שוין באלד גלייך. מ'זוכט פאר אונז ביידע קאלאניעס אייגענטליך שטעהען מיר נאך העכער. פאר אונז זוכט מען שוין קאלאניעס און ער פאדערט ערשט מ'זאל אים גע-בען קאלאניעס.

אהא, אהא, אויף אזא יודיש מזל האב איך מיך אסור נישט גערעכט.

אבער ווער ווייסט. מיר וועלען בליי-בען ביים רעדען, און ער וועט טאקע נעמען. טשעמבערליין וועט מיט זיין נאל-שירם אבשערען א שטיקל פראנ-צויזישע, אדער בעלגישע בארד.

ממני ידידך מנחם מענדיל.

דערגענצונג

אין בעריכט וועגען דעם 20-יעהריגען יובילעאום פון ד"ר הורוויטש איז דורכ'ן זעצער דורכגעלאזען געווארען עטליכע שורות אין וועלכע ס'האט זיך גע-רעדט וועגען די בעגריסונגען פון די שילער מאדעק דען, רעגינא צוקער, לידקא טאובענפעלד, פינקעלשטיין, גראס-פעלד, בארענשטיין און פון דער פרוי איטקע ווייסבארד, וועלכע האט בעגריסט אין נאמען פון עלטערען - קאמיטעט. זי האט שעהן און זאכליך גערעדט וועגען דער סביבה, אין וועלכע ס'קינד פערברענגט אין שולע און אין דער היים.

לאזט צו רוה יודען!

אהן יודען געהט עס נישט. ס'ריהרען זיך נישט פון ארט אהן יודען די דיפלאמאטען אין דער וועלט-פאליטיק. יודען שטעהען איצט ברומו של עולם. פאר וועמען יודען זענען א סחורה צו שלאגען קאפיטאל, פאר וועמען יודען זענען א טעמא צי אנטיסעמיטישע ארטיקלען, פאר וועמען יודען זענען א תירוץ ארויפצוווארפען צרות און פאר וועמען יודען זענען א ציעל אפצוציהען די אויפמערקזאמקייט פון דער געזעלשאפט פון אנדערע דאגות, און פאר וועמען יודען זענען סתם א מיטעל צו מאכען קאריערע, צו ווערען פאפולער, ארויפצוקריכען אויפ'ן לייטער פון בערימטהייט, צו דערשלאגען זיך א געזעלשאפטליכע שטעלונג א. אז. וו.

און אויך אונזערע היימישע אנטיסעמיטען לאזען נישט צורוה יודען. טאג טעגליך בעווייזען זיך אין דער אנטיסעמיטישער פרעסע ארטיקלען וועגען יודען. ס'געהט א העצע, א פראפאגאנדע אן אגיטאציע — אלץ געגען יודען. מען פרעדיגט רעצעפטען, ווי פטור צו ווערען פון יודען, מען שאפט פלענער, פראיעקטען, פארשלאגען ווי צו לעזען די יודען פראגע.

און נישטא א טאג, אימיצער זאל נישט ארויסשפרינגען מיט א נייעם פראיעקט געגען יודען. יעדער איינער זוכט איבערצושטייגען אין יודען-שנאה, יעדער איינער ספעציאליזירט זיך אלץ מעהר אין יודען-קענטשאפט, יעדער איינער פרובט דערשלאגען זיך א רעקארד אין אנטי-יודיזם.

ס'איז בעקאנט דער פראיעקט פון לובלינער דעפוטאט סטאך וועגען ענטבירגערען אלע יודען אין פוילען. איצט איז ווידער ארויס מיט אן אנטי-יודישען פראיעקט דער דעפוטאט פון ווילנער קאנט קיענק.

ס'איז נישט אזוי אינטערעסאנט צו ברענגען אויספיהרליך קענק'ס אנטי-יודישען פראיעקט. סיי ווי איז ער קיין נייעס נישט מחדש. סיי ווי חזר'ט ער איבער די אלטע אויסגעדראשענע „ראיות". אז יודען זענען נישט קיין פוילישע בירגער. אט די „תורה" איז אונז שוין אלעמען גוט בעקאנט.

דאס וואס מיר ווילען דא זאגען איז: — לאזט צו רוה יודען! טשעפעט אייך אפ פון יודען! וואס האבען אייך יודען אזוינס געטהון?

יודען זענען פיעל עלטער פון אלע פעלקער. יודען האבען דער וועלט געגעבען צוויי רעליגיעס. אלץ וואס די וועלט האט — איז געקומען פון יודען, יודען האבען דער וועלט קיינמאהל קיין שלעכטס נישט געטהון. די וועלט יודען — אלעמאל! פארוואס און פארוואן?

יודען האבען קיינמאהל נישט געגעבען קיין געלעגענהייט מען זאל זיי זיין שונאים און יודען זענען קיינעם אין דער וועלט נישט קיין שונאים. יודען ווילען אלעמאהל און מיט אלעמען לעבען בשלום.

יודען זענען עלטער פון אלע פעלקער — און במילא זענען זיי א וועלט-פאלק. דאס אליין וואלט געדארפט ארויסרופען צו יודען דעם גרעסטען דרך ארץ, די גרעסטע פיעטעט. אנשטאט דעם הצט מען און רייצט מען קעגן שוואכסטען פון אלע שוואכע פעלקער אין דער וועלט.

הערט אויף מיט יודען! זאל זיין גענוג! נעמט צו אייערע הענט פון יודען! צי האט איהר דען ניט קיין אנדערע אייגענע זארג?

יודען וועלען שוין אליין זייער שטעטל באשטיין, צי די יודישע שונאים וועלען וועלען, צי ניט.

צי מיינען באמת די יודישע שונאים, אז זיי וועלען פטור ווערען פון יודען? זאלען זיי זיך ניט איינשמועסן! זיי קענען אומברענגען דעם יודישען גוף אבער ניט דעם יודישען גייסט. א דער גייסט וועט אלעמאל געבען כח און אויפהאלטען די יודן, ווייל א דער גייסט דאס איז די נשמה פון פאלק.

די יודישע נשמה וועלען די יודישע שונאים ניט אומברענגען.

און זאל מען אויפהערען צו פארשונקלען די מוחות מיט יודען. זאל אויפהערען א דער שגעון אויף יודען. מען מאכט זיך אליין בלויז לעכערלעך און צום נאר. מען ברענגט ניט אום קיין 15 מיליאן יודען.

יודען זענען אלעמאל געווען אויף דער וועלט און וועלען אלעמאל זיין צו וואס שטרעבען צו דעם, וואס איז אוממעגלעך. די וועלט וועט אהן אונז ניט אויסקומען. די וועלט וועט אן אונז זיין אדם-נאקעט! די וועלט וועט אהן אונז צוריק ווערען אור-וועלט!

יודען זענען געווען די, וועלכע האבען געגעבען דער וועלט אלע שיינגייסטער. אלע דענקער, אלע שעפער, אלע אידעאלען פון יושר, גלייכהייט און גערעכטיגקייט. יודען האבען אויך געגעבען דער וועלט קולטור, פאליטיקער, דיפלאמאטען, פינאנסיסטען, גאונים, שעפער, קינסטלער, טאלאנטען. יודען זענען געווען אין דער וועלט די פאנען-טרעגער, פון פרייהייט, די אויסלייזער פון קנעכטשאפט, די באקעמפער קעגען טיראניע, די באפרייער פון פעלקער. יודען באהאלטען זיך ניט מיט דעם, יודען שעמען זיך ניט דערמיט. ווילט איר דאס אלץ אויסווארצלען? ביי וואס זשע וועט איהר דאן בלייבען? ביים היטלעריזם און נאציזם! אז אך און וויי!

אויב די מענשהייט האט נאך ניט פארלארען איר צלם אלקים איז דאס אין יודישען זכות. אויב די וועלט האט נאך וואו ערגעץ אינזלען פון דעמאקראטיע האט איר דאס אויך צו פארדאנקען אונז יודען. איז וואס זשע פארפאלגט מען אונז? איז וואס זשע האט מען צו אונז?

די וועלט וועט אהן אונז ניט אויסקומען. די וועלט וועט אונז תמיד באדארפען אין אלע צייטען, אין אלע דורות, אין אלע תקופות. און אויב ס'וועט באשערט זיין דער וועלט צו ווערען אויסגעלייזט פון דער היינטיגער פינסטערער תקופה — וועט דאס אויך זיין צו פארדאנקען יודען.

הערט אויף מיט יודען! לאזט צו רוה די יודען! אלע מענשען זענען גלייך. נישטא קיין צעטיילונג צוליב רעליגיע, ראסע, נאציע. אזוינס האט קיין איין צדיק נישט אויסגעטראכט. פערהאן בלויז א צעטיילונג צווישען מענשען און אומענשען, צווישען מענשען און חיות. די וועלט אינגאנצען, די מענשהייט ווי זי איז, קען זיך נישט און טאר זיך נישט פעררעכענען צו דער צווייטער קאטעגאריע.

גענוג פון זיך אליין צו מאכען חוזק גענוג צו פערנעמען זיך מיט יודען, יודען און יודען! שוין צייט צו ווערען קליגער צו בעזינען זיך. חרטה איז קיינמאהל נישט צו שפעט.

יודען שטרעקען אויס צו אלעמען די האנד פון שלום און זענען אלעמאהל מוחל זייערע שונאים, ווייל זיי ווייסען, אז אויך די שונאים זענען נישט שולדיג, נאר זייער בלינדקייט.

א. י. ג.

צו דער גרינדונג פון א תרבות = שולע אין ראדאם.

אייניגע בעמערקונגען.

עפעס האט זיך ביי אונז אין שטאט א ריהר געטוהן אין פרט פון יודישען שול-וועזען. ענדליך האט מען זיך דא און דארט ארומגעזעהען, אז אויף דעם אפשניט פון יודישען לעבען אין ראדאם איז עפעס ניט אלץ אין ארדנונג.

א ראיה: די אויסגעברייטערטע זיצונג פון אלע ציוניסטישע גרופירונגען, וואס איז די וואך פארגעקומען אין לאקאל פון די אלגעמיינע ציוניסטען ביי דער באטייליגונג פון דעלעגאט פון דער תרבות-צענטראלע, ה' ראזענהעק פון ווארשא. די זיצונג האט באצוועקט צו פאפולאריזירען דעם געדאנק וועגען גרינדען אין ראדאם א לערן-אנשטאלט אין העבראישען אונטערריכט און אויך צו שאפען א געזעלשאפט, וואס זאל זיך ספעציעל ווידמען דעם דאזיגען ווערק.

אין דעם וויכוח, וואס איז געקומען נאכן רעפעראט פון דעלעג. ראזענהעק, איז געווארן בולט די גרויסע דיספראפארץ צווישען די תרבות-טוער און פראקטישע ציונים אין פרט פון פארשטיין דעם ציוניזם ווי א קולטור-ערשיינונג. אויב די איניציאטארען פון דער דאזיגער זיצונג — האלט דער פרעלעגענט — מיינען צו באנוגענען זיך מיטן גרינדען א גן, אדער אין בעסטען פאל א העבראישע פאלקס-שול, וואו דער יונגער דור זאל זיך אויסלערנען לשון-קודש, וואלט אזא דערגרייכונג געווען א קנאפער נצחון פאר דער אידעע פון תרבות, וואס ביי איהם איז די שפראך ניט קיין עיקר, נאר א מיטל איבערצובויען די פסיכיק פון היינטיגען יודישען דור, צובינדען אים צו די אלטע נאציאנאלע קולטור-אוצרות און אויך ניט ווייניגער די דאזיגע פסיכיק קאנסטרואירען, זי זאל אימשטאנד זיין ווי געהעריג אויפצונעמען די נויטען פון דער היינטיגער טראגישער ווירקליכקייט אונזערער און אהן פסיכישע איבערברוכען און אויפטרייסלונגען קענען צופאסען זיך צו די באדערפנישען פון נאציאנאלען קיום אין ארץ-ישראל.

צו שארפערע אקצענטען גייט איבער ה' ראזענהעק, אפענטפערענדיק דעם דיר. הורוויטש, וואס גלויבט דאך אין א פאראלעלע עגזיסטענץ פון אוטראקוויסטישע און תרבות-שולען. די אוטראקוויסטישע שול האלט דער פרעלעגענט פאר שעדלעך פארן ציוניזם ווי אלס א קולטור-ערשיינונג און ווען ס'זאל איהם א שטייגער אויסקומען צו מאכען אן אויסקלייב צווישען אוטראקוויסטישע און מלוכה'שע שול פאר זיינס א קינד, וואלט ער בעפארצוגט די מלוכה'שע שול.

דאס קלינגט אביסל פאראדאקסאל, אבער לויט דער גרונט-אידעע פון תרבות איז עס לאגיש און קאנסעקווענט. דאך ווי לאגיש און קאנסעקווענט דער דאזיגער געדאנקען-גאנג זאל ניט זיין, קאנען מיר אבער נישט מסכים זיין אינגאנצען מיט אלע אויספירונגען פון פרעלעגענט.

די ראם פון דער תרבות-אידעאלאגיע איז לויט אונזער מיינונג א צו קליינע און נעמט ניט ארום דעם קאמפלעקס פראגען, וואס בינדען זיך מיט אונזער קולטור-קיום דא אין גלות. האט דאך ה' ראזענהעק אין זיין מאטיווירונג אנגעוויזען, אז תרבות מיינט ניט לשון-קודש, נאר פסיכישע רייפקייט אויסצולעבען זיך אין דער אטמאספער פון דעם פרייען, דערוואכטען נאציאנאלען יודישען לעבען אין ארץ-ישראל. און אויב אזוי מיינט דאך תרבות דעם אידעאלאגיש-רייפען מאטעריאל אויף עקספארט קיין ארץ-ישראל. וואלט עס אפשר געווען פיין און שיין, ווען ה' ראזענהעק וואלט אונז געזיכערט, אז דער גאנצער אונטערוואקסענדער דור וועט איבערגעפיהרט ווערן קיין ארץ-ישראל אהן רעשטען פארן גלות.

אבער די ווירקליכקייט וויל פארקערט: 90 פראצ. פון אונזער יוגענט בלייבט אין גלות. און דא אין גלות — וועט ה' ראזענהעק זיכער מודה זיין — ענטפערט דער תרבות ניט אפ די נויטען פון יודישען לעבען ווי א קולטור-היסטארישע דערשיינונג, ניט אין פרט פון לשון און אויך ניט אין פרט פון אידעאישער דיספאזיציע.

און נאך א זאך: דער תרבות האלט, אז פון פעדאגאגישען שטאנדפונקט איז די אוטראקוויסטישע שול גאר שעדליך, מחמת איר שפראך-דואליזם. ריכטיג ביז גאר. אבער דאס זעלביגע לאזט זיך דאך אויך זאגען וועגען תרבות, ווייל ווי קאן געמאלט זיין אויסצומיידען דעם שפראך-דואליזם, ווען דאס קינד רעדט אין שול העבראיש און אין דער היים — יודיש.

וועט דער תרבות — דארף מען האלטן — ניט וועלען פרעטענדירען צו זיין די מוסטער-שול פאר אונזער דאזיגען לעבען, סיידן פאר יענעם טייל פון דער יוגענט, וואס ס'וועט געלונגען (!) צו עקספארטירען קיין ארץ-ישראל.

פאר אונזער דאזיגען לעבען וועט און מוז גילטיג זיין ווי א מוסטער-שול — די מאדערנע יודישע שול אין יודישען אונטערריכט. דא וועט שוין יא געמאלט זיין צו באפרייען דאס קינד פון דעם שפראך-דואליזם. לעבט דאך דאס יודישע לשון אין מויל פון איטלעכען יודישען קינד פון זיין געבורט אן.

אט אזא מאדערנע יודישע שול איז נויטיג צו גרינדען אין אונזער ראדאם. אבער דאס גייט שוין ארויס פון פאליטישען גבול פון די ציוניסטישע גרופירונגען און מ'דארף עס אייגענטלעך דערווארטען מצד די ארגאניזירטע יודישע ארבעטער-מאסען, פאר וועלכע יודיש איז די לעבעדיגע צונג, ניט צו פארבייטען אויף אנ'אנדערע שפראך.

אבער וואו זענען זיי די יודישע ארבייטער-פארטייען אין ראדאם? פארוואס שווייגען זיי? צי דען זשע שפירען זיי ניט די נייטיגקייט פון אזא יודישען מאדערנעם לערן-אנשטאלט פאר זייערע קינדער?

ש. ה.

פון בעטלער = קעניגרייך

שגומע פארעך

איהר קענט נישט נתן-דודן? א גרויסער חידוש.

און שגומע-פארעך קענט איהר? וואס? אויך נישט?

נאך א גרעסערער ח י ד ו ש. אפילו חדר-יונגלעך, לערנמיידלעך און סתם קינד-און-קייט קענען דאך אים.

נאר אויב איר דערמאנט זיך דוקא נישט, וועל איך אייך זאגען א סוד: הייסען הייסט ער טאקע נתן-דוד, אבער שגומע פארעך איז דער פסעוודאנים זיינער.

און טאקע: מיט וואס א שטייגער איז ער ערגער פאר א לאמיר זאגען, פאול מוני, וועלכער הייסט גאר אין דער אמתן ווייזענפריינד?

איי פאול מוני איז אן ארטיסט אויף דער פלאכטע — איז שגומע פארעך, אן ארטיסט פארן קאשטשיאל אויף דער לובלינער גאס...

ווי איר זעט, איז דער חילוק א גאנץ קנאפער... מעגליך גאר, אז שגומע פארעך איז אין זיין פאך... מעהר קינסטלער פאר יענעמען, ווייל יענער דארט, אויף דער פלאכטע, ווען ער שפילט נאר אפ זיין ראלע, איז ער אויס ארטיסט און לעבט זיך זיין נארמאלען פריוואטען לעבען מיט אלע מענטשען גלייך. אבער שגומע דאגעגען, איז אין זיין גאנץ לעבען פון פארטאג ביז שפעט אין דער נאכט — ארטיסט.

נו, איר קענט אים נאך אלץ נישט?

טא פרעגט זשע ביי די חדר-יונגלעך און ביי די לערנמיידלעך אויף אים, וועלען זיי אייך דערציילען, אז דאס איז נעבעך זייער אן ארעמער יוד, וועלכער שטעלט זיך אוועק סיי זומער סיי ווינטער ביים קאשטשיאל, ביי די פאוושעכנע שולען, ביי די חדרים און בעטעלט ביי די קינדער א נדבה.

און איהר ווייסט דאך, אז קינדער — איבערהויפט ארימע קינדער — האבען זייער גוטע הערצלעך, נאך דערצו, ווען זיי הערן אן עלטערן מענשען וויינען און בעטען א שטיקל ברויט — זענען זיי דעמאלט גרייט אוועקצוגעבען דעם לעצטען ביסען פון מויל אבי יענער זאל אויפהערען וויינען.

נו, האבען זיי, די קינדער גרויס רחמנות געהאט אויף אים און האבען אים אלץ אוועקגעגעבען: איין קינד — א פאר גראשען וואס די מאמע דארט. האט פון מויל אפגעשפארט און מיטגעגעבען איר קינד עס זאל האבען זיך עפעס צוצוקויפען צום טרוקענעם ברויט; א צווייט קינד — דאס לעצטע שטיקל ברויט מיט פוטער, וואס איז דער איינציגער מאכל ביזן דאהרען מיטאג; א דריט קינד — א טרוקענע זעמעל א. ז. וו. א. ז. וו.

שגומע פארעך האט דאס אלץ צוגענומען, אראפגעלאזט עס אין די גרויסע טיפע קעשענעס, וואס האבען גיכער דעם אויסזעהן ווי טארבעס און — אויפסניי גענומען וויינען.

ווי איך זעה, האט איר אים דערקענט און איהר דערמאנט אייך, אז אויך אייך פלעגט ער נישט לאזען דורכגיין די גאס, נאר אונטערהונקענדיג אויף זיין לאמען פוס נאכקריכען אייך א שטיק וועגס און וויינען מיט א טרויעריק געוויין: שענקט'ס א נדבה, האט'ס רחמנות אויף אן ארימאן, שענקט'ס א שטיקעל ברויט...

געווען אבער מענשען, וועלכע זענען נארנישט געריהרט געווארען פון זיינע „טרעהרען". אדרבה — וואס מעהרער ער האט געוויינט, אלץ מעהרער האבען זיי איהם נישט געגלויבט און אויף להכעיס איהם גארנישט געוואלט געבען.

שגומע איז אבער מיט דער צייט געווארען א גוטער פסיכאלאג, האט ער דערזעהענדיג אזא „קאלטען" מענשען, אויף א מינוט איינגעפאקט די פאלטשע טרעהרען, זיך אויסגעגלייכט, בעוויזען א שמייכעל און — די קעשענעס זענען שווערער געווארען...

אז מען שמועסט אן ארטיסט איז דאך נישט שייך צו זאגען...

איז אט דעם דאזיגען ארימען יוד, „נעבעך" האט די סאניטארע מאכט פערהאלטען, אפגעפיהרט אין באד אריין, אפגע'טובל'ט און געפונען ביי איהם... 800 זל. אדער ווי אנדערע זאגען — 1800 זלאטעס...

א ווינער איז בעשערט צו וויינען...

האל.

די גרויסע חתונה.

מאיר הערץ.

(א חסידיש-מעשה'לע)

(סוף)

די זון האט אנגעהויבען אונטערגעהן אין א פלאמיגער שקיעה; דער טאג איז געווארען בלאסער, אבער נישט טונקעל, ווייל ס'איז געווען איינער פון יענע שענסטע פריהלינגס-טעג, ווען איידער די זון זעצט זיך, שווימט שוין ארויס אקעגען אויפן הויכען האריזאנט א זילבער-געטובל'טע לבנה. ס'האט זיך דעריבער גארנישט געגלויבט, אז ס'איז נאכט.

די כראבישע פאמיליע איז נאך נישט אוועק פון פענסטער, נאר געווארט מיט שפאנונג צו זעהן די חופה-צערעמאניע.

דער יונגער גרעפישער זוהן האט געפעהלט צווישען די שטעהענדיגע ביים פענסטער. א גאנצען טאג איז ער נישט אפגעטראטען פונ'ם הויז אין גארטען. פארנאכט-צו איז ער ארויסגעקלעטערט אויף א שפיץ בוים, כדי פון דארט אראבקוקען און זעהן אין דער בין-השמשות'דיגער גראהקייט דעם פאראד, וואס האט זיך געגרייט צו דער חופה.

שפעטליך פארנאכט, ווען די קיהלע לבנה איז אפויערגעשווימען א קלארע פון דעם בלאה-הימעלדיגען דעק-טוך, בעזוימט ביי די ראנדען מיט א פערעל-מוטערנעם אבשיין, דעמאלט האט ר' ישראל'טשע געעפענט זיינע סגור ומסוגרגע סאלאנען און דער עולם איז ערשטוינט געווארען, זעהענדיג די רחבותדיגקייט און די וואונדערליכע צימערן מיט סאמע גאלדענע ווענד און די בלענדענדע ברילאנטענע אנטיקען-חפצים. די אריינשיינענדיגע לבנה מיטן בליאסק פונ'ם גאלד און די שימערירענדיגע שמאראגדען האבען זיך צענויפגעגאסען און דער עולם חסידים וואס האט זיך דארט אנגעפאקט זענען מיט אזא שפע פון שימער און גלאנץ בעגאסען געווארען, אז מ'האט געמיינט, אז ס'זענען אויסגעוואקסענע פון גאלדענע, אדער ברילאנטענע געשניצטע מענטשליכע פיגורען.

דערנאך האט ר' ישראל'טשע אליין אויפגעשלאסען א גרויסען גאלדענעם קאסטען, אין וועלכען ס'איז געלעגען נאך אזא קאסטען, אין וועלכען ס'איז געלעגען נאך אזא קאסטען, אין יענעם א דריטער, א פירטער, א פינפטער — ביז צעהן. פון לעצטען האט דער רוזשינער ארויסגענומען דריי גאלדענע קרוינען, צוועלף אין תכלת געשטיקטע פעהנער כמנין די י"ב שבטים, א סאמעטענע חופה-דעק אויסגעהאפטען אין מיטען מיט שנירעלעך דימאנטען, צוועלף קעניגליכע מלבושים מיט זילבערנע שווערדען; צוועלף חסידים האבען זיך אנגעטון די מיט גאלד-אויסגענעהטע מלבושים, יעדער האט געטראגען א פאהן, אויסגעוועבט מיט גאלדענע אותיות „דגל מחנה ראובן", „דגל מחנה שמעון, און אזוי כסדר, האלטענדיג גלייכצייטיג אויף די זילבערנע חופה-שטאנגען.

די קרוינען האבען זיך אנגעטוהן: דער חתן און די כלה און ר' ישראל'טשע אויף די קרוינען זענען געווען אויסגעקריצט גרויסע גאלדענע לייבען מיט אפענע פערריסענע פיסקעס, אין וועלכע ס'זענען געווען אויסגעהאקט זילבערנע שארפע צייהן און אויף יעדען פון זיי א רויט-פלאמיגער גאלדענער אות און צוזאמען האבען זיי זיך געלייענט: „דוד מלך ישראל חי וקים". אזוי אנגעטוהן האבען זיך אלע ארויסגעלאזט אין גארטען צו דער חופה, ווערענדיג בעגלייט פון א קלינגעריי פון די זילבערנע קרוינען-גלעקעלעך.

דער יונגער גראף איז נאך אלץ געזעסען אויפן בוים און דערזעהענדיג, ווי די כלה-פרינצעסינס אלבאסטער-פנים האט א בליאסק געטון און נאך מעהר ווייסער געמאכט די בלאסע לבנה האט זיך איהם זיין מוח געשפאלטען פון א בלענדענדען בליק און דער בוים הונטער איהם האט זיך א טרייסעל געטוהן; מ'האט געהערט א גערויש פון בלעטער און א האסטיגען שפרונג, וואס האט די ארומיגע שטילקייט דורכגעשניטען. ווען ער איז אריינגעקומען אין שטוב, וואו זיין פאמיליע איז נאך געשטאנען ביים פענסטער און דאס אלעס געזעהן, האט ער אין איין סאפעדיגען אטעם אויסגעשריגען:

— טאטע, זעה נאר, עפעס א גאנץ קעניגרייך מיט אזוי פיל גאלד! מיר פערמאגען דאך נישט זייער מיסט. דו ביסט דאך אויך א זוהן פון געוועזענע קיסרים...

האט זיך א קנאה-געפיהל שטארק צעפלאמט אינם אלטען גראפ'ס הארץ, איז ער אוועק אין דערבייאיגען שטעטיל, מלשין געווען פאר דער מאכט, אז דער יודישער ראבין פיהרט א געהיימע מלוכה. און אזוי ווי ער איז געווען פון אדעל, און א קרוב למלכות, האט מען איהם געהארכט און פליהענדיגע רייטערס זענען גלייך געשיקט געווארען צו פערנעהמען די אלע וואס געהען אין בגדי מלכות אנגעטוהן.

אז די רייטערס זענען אנגעקומען צו דער חופה, איז דער עולם שטארק דערשראקען געווארען פונ'ם בעפעהל, אז דער ריזשינער מיט'ן גאנצען עולם זאלען מיטגעהן מיט זיי. דעם רוזשינער'ס פנים האט זיך צערויטעלט, אזוי, אז ס'האט זיך געדאכטען, דאס די גאלדענע קרוין האט זיך צעשמאלצען און ארומגענומען אין פלאמען זיין פנים. ער האט צעעפענט די ברייטע אויגען, אנגעקוקט די רייטערס און א געשריי געטון מיט ארויפגעריסענע אויגען צו די לייבען:

— און וואס זאגט עץ, לייבען, ווער איז מלך? —

האבען די לייבען אזוי הילכיג אויסגערופען:

— דוד מלך ישראל חי וקים! אז די רייטערס זענען פון די פערד אראפגעפאלען און פערזונקען אין חלשות. אויך דער אלטער גראף מיט'ן זוהן זענען צו דער ערד געפאלען. פונ'ם לייבען-געשריי זענען ביי די רייטערס אלע צייהן ארויסגעפאלען. דער רוזשינער האט געהייסען זיי אוועקטראגען אלע צום גראף. די חסידים האבען אזוי געטון און די רייטערס מיט דער פריצישער משפחה זענען אזוי אפגעשלאפען דריי טעג און דריי נעכט.

און ווען זיי זענען פון שלאף אויפגעקומען האבען זיי נישט געוואוסט וואס מיט זיי איז געשעהן; אז זיי האבען דערפילט, דאס די מיילער זענען אויסגעליידיגט פון צייהן, האבען זייערע הערצער א ציטער געטוהן און א שטארקע אימה האבען זיי אלע בעקומען פאר'ן רוזשינער. זיי אליין האבען נישט געוואוסט פאר וואס און פאר ווען, נאר אז זיי האבען נאר דערהערט דאס בלויע ווארט „ראבין רוזשאנסקי" זענען זיי ביז טויט דערציטערט געווארען.

אין הארץ פון יונגען גראף איז געבליבען א פערבלאנדזשעטער פערלאנג, ער האט יעדען טאג ארומשפאצירט אין גארטען און געזוכט עפעס א געשטאלט, וואס ער האט אליין נישט געקענט עס אויסמאלען.

אז ער האט געזעהן דעם רוזשינערס אויסגעגעבענע טאכטער, האט איהם ס'הארץ א צאפעל געטוהן און אנ'אונבאקאנטע בענקשאפט האט איהם אנגעהויבען נאגען טיף אין הארץ. איר ליכטיג געשטאלט האט איהם אזוי צערייצט, אז ער האט אליין נישט געוואוסט, וואס ער וויל.

ביי חסידים האט מען פון יענעם גרויסען נס אויף דער גרויסער חתונה גערעדט לאנגע, לאנגע יאהרען.

פארוואס?

י. ב. שטריימאן

פארוואס ליבע מאמע האסטו מיך געהאט,
פארוואס האסטו מיך אויפגעצויגען?
כ'וואלגער ארום זיך ווי אן אבגעריסען בלאט
מיט א שרעקליכען יאוש אין די אויגען.

פארוואס גאט אין הימעל פארוואס גרויסער גאט
האסט פאר א יוד מיך גענומען?
כ'בין פאר דער וועלט נאר צו שאנד און צו שפאט
כ'בין ווי די צוטרעטענע בלומען.

דער היינט איז נישט מיינער, דער מארגען — ווער ווייס?
ווער ווייס וואס ער קען מיר נאך ברענגען?
קלער איך אריין — ווערט מיר קאלט, ווערט מיר הייס,
וויל איך אליין זיך אויפהענגען.

פארוואס שטרענגער פאטער, פארוואס האסטו מיך
פארוואס האסטו מיך ווען געצערטעלט?
וואלסט בעסער געווען מיך צוטרעטען מיט דיין שיך
מיך בעסער צעהאקט און צעפערטעלט.

וואס טויג אזא לעבען אויף דער זינדיגער וועלט
ווער קען אזוי פיל ליידן — פערנעמען?
א קינד שטרעקט די הענט אויס און ציטערט פאר קעלט
דער אלטער אויפגעהערט זיך צושעמען,

און די וועלט גייט ארום מיט איר ווילדן געשפאט
און לאכט מיר אריין נאך אין די אויגען.
פארוואס ליבע מאמע, פארוואס גרויסער גאט
פארוואס האט איהר מיך אויפגעצויגען?

עטליכע טרויעריגע בלעטלעך פון א טאג-בוך פון א ראדאמער יודישען פליט

VIII

אין דער אונטערערדישער הייל האב איך איבערגעלעבט פרישע צרות. כ'בין געלעגען אויף דער ערד און מיך צוגעזעהען און צוגעהערט צו זאכען, אז כ'בין שיער נישט אראב פון זינען. מיך האט מען דערוויל צו-רוהע געלאזט, ווייל כ'בין געווען אין א שטערבליכען צושטאנד. די שטורמיסטען האבען זיך אפנים געטראכט, אז נאך א טאג און נאך א טאג און מיין לעבען איז געענדיגט. איך בין אזוי געלעגען ווי איינער אויף יענער וועלט, וואס מען רופט איהם נישט לדין.

און אזוי ליגענדיג האב איך געזעהן אהן א שיער יודען, וואס מ'האט געטריבען צו ארבייט, צו האקען שטיינער גאנצע 16 שעה אין מעת-לעת. מענשען זענען געפאלען ביי דער ארבייט, אבער ווער האט אויף דעם געקוקט.

וועה איז צו דעם, וואס פאלט אוועק ביי דער ארבייט. „דער וואכמייסטער" געהט צו צו דעם אוועקגעפאלענעם און דערלאנגט איהם מיט א פיס א זעץ אין קאפ. אויב דער אוועקגעפאלענער גיט זיך דעם מינדעסטען ריהר לאזט ער איהם ליגען און גייט אוועק. אויב דער אוועקגעפאלענער גיעט זיך נישט קיין ריהר, הייסט ער איהם בעגראבען.

וויפיעל יודען עס זענען אזוי ליגענדיג אויסגעגאנגען, און וויפיעל פון זיי מ'האט אזוי בעגראבען פיליכט לעבעדיגערהייט — דאס פרעגט שוין נישט.

פאר נישט שטעלען זיך צו דער ארבייט, אפילו אויב מ'איז קראנק און מ'קאן נישט, ווערט מען שווער בעשטראפט. וואס קען זיין א שווערערע שטראף ווי דארפען קראנקערהייט ארבייטען 16 שעה אין טאג ביי שטיינער, פרעגט איהר?

יא, ס'איז דא: שמיץ. דאס איז א סך א שווערערע שטראף.

אבער די שמיץ אליין זענען נאך נישט דאס ערגסטע —

אה, ס'איז נאך דא עפעס ערגערס. דאס שמייסען ווערט דורכגעפיהרט אין אווענד, גלייך נאך דער ארבייט, פאר די אויגען פון אלע געפאנגענע. דער געשמיסענער נאכדעם ווי מ'נעמט איהם א האלב טויטען ארונטער פון דער באנק, ווערט אויסגעטוהן נאקעט און אוועקגעשטעלט מיטן פנים צו א וואנד און מיט דעם צעפאסעוועטען און פערבלוטיגטען טייל פון זיין קערפער צו די געפאנגענע.

אבער דאס איז בלויז איין העלפט פון דער „סצענע" — די מילדערע העלפט.

די צווייטע העלפט —

וועגען דער צווייטער העלפט וועלען מיר דא נישט רעדען. דאס איז נישט קיין מאטעריאל פאר א צייטונג'ס-ארטיקעל, ווי אזוי די אויפזעהער פון דעם לאגער, די מעהרסטע פון זיי יונגע שנעקעס, פערזאמלען זיך ארום דעם געשמיסענעם און לאכען און קוועלען און זאגען מבינות.

דאס איז מאטעריאל פאר פאכמענישע אבהאנדלונגען וועגען סאדיזם, וועגען דער בעסטיע אין דעם מענשען. נאך דריי מאהל געשמיסען ווערן ווערט מען געהאנגען.

אבער נישט אויף דער תליה.

אויף א תליה איז דאך א פערגניגען געהאנגען צו ווערען. עס געדויערט בלויז א פאר מינוט, און ס'איז פערטיג, מ'איז אויסגעלייזט, מ'איז טויט.

אין קאנצענטראציע-לאגער ווערט מען געהאנגען אויף א בוים. דאס גייט צו אומגעפעהר אזוי: מ'שטעלט אייך מיט דער פלייצע צו א בוים און מ'הייסט אייך פון הינטען-ארום ארומנעמען דעם בוים מיט די ארעמס. דערנאך הויבט מען אייך אויף ביז וואנען איהר קענט בלויז מיט די שפיץ-פינגער פון די פיס קוים-קוים אנריהרען דעם באדען, און מ'שמידט אייך די הענד אזוי, אז אייערע ארעמס זאלען בלייבען פעסט ארום דעם בוים — איהר זאלט זיך נישט אראבגליטשען. דערנאך געהט מען פון אייך אוועק און מ'לאזט אייך אזוי בלייבען הענגען — אמאהל צוויי שעה, אמאל דריי, אמאל זעקס.

זעקס שעה הענגען איז די העכסטע שטראף. אבער נישט די שווערסטע.

פערהאן נאך א שווערערע. דאס איז שטארבען אין א קאסטען.

„שטארבען אין דעם קאסטען"... פון די פיער ווערטער, נאך איידער איהר ווייסט וואס זיי בעדייטען, לויפט אייך דורך א סקרוך איבער'ן לייב.

פערהאן א קאסטען, וואס איז אינווענדיג אויסגעבעטעט מיט שטעכעדיגע דראהטען. איין זייט פון דעם קאסטען איז פערצוימט מיט אייזערנע קראטעס. דער קאסטען איז אומגעפעהר פיער און א האלב פוס די הויך. דער אומגליקליכער וואס פאלט אריין אין איהם (סיידען ער איז א קארליק, אדער א ליליפוט) מוז שטעהן אנ'איינגעבויגענער. אנלעהנען זיך אויף א וואנד, אדער אוועקזעצען זיך, אדער אוועקשטעלען זיך אויף די קניה, איז צוליב די שטעכעדיגע דראהטען אונמעגליך. דער קאסטען שטעהט טאג און נאכט — סיי זומער, סיי ווינטער אויף אנ'אפענעם פעלד, און ער איז קיינמאהל נישט לעדיג. שטארבט אין איהם איינער, זעצט מען אין איהם גלייך אריין אנ'אנדערען וואס וועט אין איהם מוזען שטארבען — מוזען, ווייל ארויסקומען פון איהם א לעבעדיגער קען מען נישט. צי מ'ווערט אין איהם פאראליזירט שטעהענדיג, צי מ'געהט-אב מיט בלוט אויב מ'פאלט אוועק אויף די שטעכעדיגע דראהטען און מ'צערייסט זיך דאס לייב — מ'בלייבט אין איהם ליגען אזוי לאנג, ביז וואנען מ'שטארבט.

אט אזא קאסטען האט מען ביי מיר אוועקגעשטעלט. כ'בין געווען זיכער, אז דאס געהט מען מיך דארט אריינשטעלען. מילא, האב איך מיר געטראכט: זאל שוין זיין וואס ס'וויל, זאל שוין מיט מיר געשעהן אלץ און זאל שוין נעמען א סוף. אבער איך האב דערזעהן אין קאסטען, אזעלכעס וואס האט אויף מיר פיעל גרויזאמער געווירקט ווי דער טויט אליין. כ האב דערזעהן אין קאסטען נישט קיין אנדערען ווי מיין זוהן יאזעף. עפעס אנ'אויסטערלישער צופאל איז דאס געווען. ס'האט אין ערשטען מאמענט מיר א בליץ געטוהן א געדאנק, אז דאס האט דער טייוועל מיר אונטערגערוקט מיך נאך מעהר צו פייניגען. באלד דערנאך איז מיר אדורך א געדאנק: אפשר האט דאס געטוהן א שטורמיסט; איינער פון יענע שטורמיסטען, וואס האט מיך און מיין פאמיליע ארעסטירט. אפשר איז פערהאן דא אזעלכער און ער האט בכיוון דאס געטוהן און צונויפגעפיהרט טאטע און זוהן, ביידע זאלען זיך אנקוקען, זעהן זייער שוידערליכען אומגליק און זאלען אויסגעהן איינער אין צווייטענ'ס אויגען.

ווי אויסטערליש ס'איז געווען דער צופאל, אזוי אויסטערליש זענען געווען מיינע געדאנקען וואס זענען געפלויגען ווי די שווארצע קראהען אין מיין קאפ.

כ'בין געווען איבערראשט, ווען כ'האב דערזעהן מיין יאזעפ'ן. כ'בין אבער נאך מעהר איבערראשט און פערציטערט געווארען פון דעם מורא'דיגען מעמד, אין וועלכען ער האט זיך געפונען. דער טויטען-קאסטען, אין וועלכען ער איז געשטאנען און דער פערפייניגטער אויסדרוק אויף זיין פנים האבען מיר געשניטען די אדערען. א העליש פייער האט ארומגעכאפט מיין מוח און איך האב גענומען שרייען מיט די לעצטע כוחות: יאזעף! יאזעף! יאזעף! אבער יאזעף האט זיך נישט אבגערופען. ס'האט אויף מיר געקוקט א סקעלעט און געשוויגען. איך האב ווייטער געשריגען, אבער ער האט נישט געהערט. איך אליין האב אויך נישט געהערט מיין אייגען קול. איך בין געווען קראנק און נישט געהאט קיין כח ארויסצוגעבען א הויכען טאהן, איך האב בלויז געשעפטשעט און בעוועגט מיט די ליפען. יאזעף האט דאס ענדליך בעמערקט און ער האט געריפען צו מיר:

— וואס פערלאנגט איהר, וואס ווילט איהר, אומגליקליכער מענש?

ער האט מיך נישט דערקענט, מיין יאזעף. ס'איז אפשר פאר איהם בעסער געווען. ווען ער ווייסט, אז דאס בין איך, זיין פאטער, וואלטען זיינע יסורים פילפאך גרעסער געווארען. איך האב אויפגעהערט צו פליסטערען מיט די ליפען. כ'בין געלעגען און געשוויגען. כ'האב בלויז געקוקט אויף מיין יאזעפ'ן און יאזעף אויף מיר. מיר האבען זיך ביידע אנגעקוקט און נישט אראבגעלאזט קיין בליק איינער פון צווייטען.

א גאנצע נאכט בין איך אזוי געלעגען אויף דער נאקעטער, פייכטער ערד און

ענדליך זיך קאנסטיטואירט די פערוואלטונג פון בית-יתומים און מושב-זקנים.

ס'איז שוין באלד צוויי מאנאטען זינט די אלגעמיינע פערזאמלונג פון בית-יתומים און מושב-זקנים. ס'איז דאן געוועהלט געווארען א פערוואלטונג, וועלכע האט זיך גארנישט געקענט קאנסטיטואירען. ס'האט זיך נישט געלאזט אויסוועהלען קיין פרעזעס מיט א וויצע.

צו דער דאזיגער לאגעלאזער לאגע האט א סוף געמאכט דער פערוואלטונג'ס-מיטגליד ה' משה רובינשטיין, וועלכער האט אויף זיין אייגענער איניציאטיוו גערופען א זיצונג פון דער נייער פערוואלטונג, אין לאקאל פון שניידער-צעך אויף וויטאלדא 10.

אויף דער זיצונג, וועלכע איז פארגעקומען היינטיגען זונטאג, האט ה' רובינשטיין ערקלערט, אז ער האט זיך גענומען די דרייסטקייט איינער אליין צו רופען די פערוואלטונג דערפאר, ווייל ער קען מעהר נישט טאלערירען אזא נישט קלארע לאגע, וועלכע שאדענט די צוויי וויכטיגע אינסטיטוציעס. עס טאר מעהר אזוי נישט בלייבען. און ער וועט נישט לאזען די פערזאמעלטע אוועקגעהן פריהער, ביז די פערוואלטונג וועט זיך קאנסטיטואירען און ס'וועט געוועהלט ווערען א געהעריגע לייטונג.

ה' רובינשטיין האט ארויסגעשטעלט צוויי קאנדידאטען אויפ'ן אמט פון א פרעזעס. די ה"ה: יאנאס קירשענבוים און מענדיל הארוויטש. אלע האבען בעשטאנען דערויף, אבער די קאנדידאטען גופא האבען די פרעזעסור נישט געוואלט אננעמען. נאך לאנגע דיסקוסיעס האט ה' הורוויטש געפונען אן אויסוועג: וועהלען א פרעזידיום פון דריי פערזאהן אויף א צייט פון דריי מאנאטען, ד"ה ביז נאך פסח. אונטער אזא בעדינג קען ער מסכים זיין אריינצוגעהן אלס איינער אין פרעזידיום.

דער פארשלאג ווערט אנגענומען און ס'ווערט איינשטימיג אויסגעוועהלט א פרעזידיום פון פאלגענדע דריי פערזאהן: ה' יאנאס קירשענבוים, ה' מענדיל הארוויטש און דאקטאראווא קאדישעוויטש.

נעכ'ן אויסוואהל פון פרעזידיום ווערען אויסגעוועהלט פאלגענדע קאמיסיעס:

א ווירטשאפטליכע קאמיסיע פון די ה"ה מ. לאנגער, קלמן ריכטמאן, מיכל ריכטמאן און פרויען: ראטענבערג און לאסטמאן.

א ערציהונג'ס-קאמיסיע פון די ה"ה ישעי' גאלדשטיין, מ. הורוויטש און דירעקטאראווא הורוויטש.

א פינאנץ-בודזשעט-קאמיסיע פון די ה"ה: א. מערין, משה רובינשטיין און פרויען: לאסטמאן, ראטענבערג און שטעלמאן.

אנ'אימפרעזע-קאמיסיע פון די פרויען דאקטאראווא קאדישעוויטש, לאסטמאן און דענטיסט טאטאר.

ה' רובינשטיין איז צום סוף פון אלע בעדאנקט געווארען פאר זיין מוטיגען שריט, וואס האט ענטגילטיג געלעזען די פראגע פון קאנסטיטואירען די פערוואלטונג, וועלכע טרעט יעצט אריין אין א פאזע פון א נארמאלע און אינטענסיווע ארבייט.

אינדיווידועלע רייזעס קיין:

דרום און צענטראל-אמעריקא, אפריקא, פאלעסטינע א. א. וו.

די פאסאזשירען ווערען בעדינט אין די אנקום-פארטען דורך אונזערע אגענטען.

אלע פארמאליטעטען, וואס זענען פערבינדען מיט'ן ארויספאהר

Jugosłowiański Lloyd - Gen. Przedst. na Polskę

FRANCOPOL — WARSZAWA — Mazowiecka 9.

צו וואס יעצט די מרה-שחורה'דיגע שטימונג?

שטימע פון א לעזער מכח דער אויסוואהל פון א פרעזעס אין דער גמינע פערוואלטונג.

די בירגערליכע פארטייען און סתם אזוי יענע ראדאמער יודען, וואס זענען רעליגעז, אדער נאציאנאל געשטימט, געהען ארום מרה-שחורה'דיג. זיי האבען גרויס פערדרוס פארוואס פאר פרעזעס און וויצע-פרעזעס פון דער יודישער גמינע, זענען געוועהלט געווארען פארשטעהער פון די לינקע גרופירונגען.

אין דער אמת'ן זענען שולדיג אין דעם די לידער פון אט די בירגערליכע פארטייען און די פארשטעהער פון די רעליגעזע און נאציאנאלע יודען.

באלד נאך די וואהלען צו דער יודישער קהלה ביי אונז אין שטאדט, איז ענטפלעקט געווארען דער סוד פארוואס די לינקע האבען געזיעגט. דאס איז געווען, לויט מיין מיינונג, דערפאר ווייל יענע האבען געארבייט, געפיהרט א געהעריגע וואהל-אגיטאציע און די בירגערליכע קרייזען זענען געזעסען אין שטוב און געווארט אויף נסים.

האבען זיי זיך טאקע דערווארט אויף צווייערליי „נסים": דאס ערשטע מאהל בעת די וואהלען גופא, ווען ס'איז אריין אין גמינע א מערהייט פון פראלעטארישע ארגאניזאציעס, און איצט צום צווייטען מאהל בעת דער אויסוואהל פון א פרעזעס מיט א וויצע אין דער נייער געוועהלטער פערוואלטונג, אין וועלכער ס'האבען בעזעצט ביידע לייטענדע אמטען די פארשטעהער פון דער לינקער מערהייט.

צו וואס אלזא זיין איצט מרה-שחורה-דיג און צו וואס זיך איצט ערגערען און האבען פערדרוס? איז דאך דער איצטיגער רעזולטאט א לאגישע קאנסעקווענץ פון דער אך-מ'-ין-דאגה-שטימונג, וואס האט געהערשט ביי די בירגערליכע פארטייען און ביי די רעליגעזע און נאציאנאלע יודען בעת די וואהלען צו דער קהלה!

אליעזר פרידמאן.

א גאנצע נאכט איז נעבען מיר געשטאנען דער טויטער-קאסטען מיט מיין יאזעפ'ן. פארטאגס-צו איז אין דאזיגען יאמער-טהאל געווארען א געוואלדיגער טומעל. מ'האט געברענגט פרישע טויזענדער קרבנות. דאס איז געווען נאך דעם טרויריגען 15 יוני. אין די גאסען פון בערלין האט מען געפאנגען צוויי טויזענד יודען. אינמיטען דער נאכט האט מען זיי אלע אבגעפיהרט אין קאנצענטראציע-לאגער. 24 שעה האבען זיי שוין נישט געהאט געגעסען, נישט געטרונקען. אלע זענען געווען טויט-מיד. זענען פשוט געפאלען פון די פיס. א סך פון זיי זענען נאך דערצוגעווען ערנסט פערוואונדעט פון די קלעפ. א סך האבען זיך געהאלטען פאר די מיילער פון וועלכע מ'האט זיי אויפן וועג אהער אויסגעזעצט די צייהן. נישט אלע זענען געווען יונגעלייט. געווען צווישען זיי הונדערטער מענשען אין די פופציגער יאהרען. געווען צווישען זיי הונדערטער געווען אויך א שפאר ביסל נאך עלטערע מענשען. עטליכע פון זיי שוין זקנים.

די נאכט איז געווען א קאלטע. פארטאגס האט א בלאז געטוהן א שארפער ווינד און ס'איז געווארען נאך קעלטער. ווען מ'האט זיי געברענגט אין לאגער האט מען זיי בעפוילען זיך אויסצושטעלען צו צעהן אין א רייה און שטעהן און נישט ריהרען זיך פון ארט, ביז וואנען מ'וועט זיי ערלויבען זיך אוועקצוזעצען. אלע זענען געווען דורכגעפרוירענע און א סך שוואך, טויט שוואך פערקיהלט.

דער ערשטער, וואס האט א הוסט-געטוהן, איז מיט א סינוט שפעטער געלעגען אויף דער ערד א צעבלוטיגטער און אהן איין צאהן אין מויל. די נעכסטע צוויי, וואס האבען זיך נישט געקענט איינהאלטען און א הוסט געטוהן האבען ערגער אבגעשניטען. זיי זענען געווען די ערשטע צוויי, וואס זענען אין יענע נאכט געשטארבען — די ערשטע צוויי פון די צוועלף, וואס זענען אין יענער נאכט אומגעקומען. די איבריגע צעהן זענען נישט געשטארבען אזוי ווי די ערשטע צוויי פון קלעפ. זיי זענען אליין פון זיך אוועקגעפאלען. אוועקגעפאלען און געבליבען ליגען ביז וואנען מ'האט זיי צוטרעטען מיט די פיס און זיי זענען אבגעשטארבען.

אין דער גרויסער מהומה, אין דעם שדים-געוויטער האבען זיך פלוצלינג אריינגעריסען עטליכע געסטאפא-אגענטען, פון וועלכע דער אנפיהרער איז געווען א גאר יונגיטשקער מענש מיט א שטימע פון א קינד, אדער פון א א מיידל. זיי האבען געשריגען און גערופען איבערן גאנצען לאגער.

— נומער ארעסטאנט 20087! וואו איז דער דאזיגער נומער?

מ'האט זיי צוגעפיהרט צום טויטען-קאסטען וואס איז געשטאנען נעבען מיר. דא האט דער יונגסטער, דער אנפיהרער, א בעפעהל געגעבען צו זיינע בעגלייטער:

— נעמט דעם קאסטען און פיהרט איהם אוועק מיט מיר!

אויגענבליק איז דער קאסטען מיט מיין יאזעפן פערשווינדען.

איך האב זיך צעוויינט. איך האב זיך געטראכט: ס'איז א סוף מיט מיין יאזעף. דאס לעצטע מאהל האב איך איהם געזעהן! ווער ווייסט, וואוהין זיי האבען אים אוועקגעפיהרט די מחבלים.

(פארטזעצונג שפעטער)

„גניבות" אויף שילדלעך פון יודישע דאקטוירים.

זיינער צייט האט מען געשריבען וועגען א פערניכטונג'ס-אקציע פון שילדען פון „נישט ארישע" דאקטוירים און אדוואקאטען, וועלכע איז געווארען אונטערגענומען פון פערזאנען מיט דער אבצייכנונג פון „כראברי שווערדל".

די דאזיגע אקציע ווערט אויך ווייטער געפיהרט. די לעצטע טעג האבען „אונבעקאנטע" פארשוינען אראבגעגנב'עט עטליכע שילדען פון אידישע דאקטוירים אויף פילסודסקי גאס.

פאליציי פירט אנ'אויספארשונג. (ר.)

פון קליינע גראשענס — גרויסע קאפיטאלען.

דער שכל און די זארג פארן אייגענעם אינטערעס הייסען אונז געדענקען נישט בלויז וועגען היינטיגען טאג, נאר אויך וועגען מארגען, אויפ'ן ביישפיל פון פ. ק. א. אונזער גרעסטער אבשפאר-אינסטיטוציע, זעהען מיר דייטליך, ווי פון קליינע סומעס ווערען ריזיגע קאפיטאלען, וואס פערגרעסערען דעם וואויל פון יחיד און כלל.

דאס פארגאנגענע יאר האט פ. ק. א. ווייטער פערברייטערט דעם פערנעהם פון זיין אבשפאר-טעטיגקייט. צו די מיליאנען אבשפארענדע איז אין 1938 צוגעקומען נאך א האלב מיליאן. א דאנק דעם איז די צאהל שפאר-ער איבערגעשטיגען 3,4 מיליאן. און יעדער 10-טער בירגער האט א פ. ק. א.-שפאר-ביכעל. בעזיצער פון די שפאר-ביכלעך זענען פערזאנען פון אלע סאציאלע שיכטען, וואס עס איז גורם, אז די אבשפארונגען אין פ. ק. א. האבען אנ' אלגעמיינעם כאראקטער. ווען מיר ווארפען א בליק אויף צוריק, בעקומען מיר דאס בעסטע בילד פאר די רעזולטאטען פון פ. ק. א.-טעטיגקייט, לאמיר למשל נעמען די יאהרען 1928 און 1938. אין אט די צעהן יאהר האט זיך די צאהל שפאר-ביכלעך פערגרעסערט מיט העכער 3 מיליאן. און די סומע אבגעשפארטע סומעס מיט 666 מיליאן זל.

דער טשעק-אומזאץ פון פ. ק. א. איז איינע פון די נוצליכסטע ערלייכטערונגען פאר'ן ווירטשאפטליכען לעבען. אין 1938 האט דער אלגעמיינער טשעק-אומזאץ דערגרייכט כמעט 38 מיליארד זל. 76 פראצ. פון אומזאץ איז געווען אהן מזומנים, דורך איבערגיסען פון איין קאנטא אויפן אנדערען, וואס עס האט א גרויסע חשיבות, היות דער דאזיגער מין אומזאץ ווערט דורכגעפיהרט קאסטעלאז.

די סומען אויף די שפאר-ביכלעך און טשעק-קאנטא'ס האבען צוזאמען אויסגעמאכט 1094 מיליאן זל. בעת מיט 10 יאהר צוריק האבן זיי סך-הכל בעטראפען 316 מיליאן. ווי האט פ. ק. א. געבעל'הביתעוועט מיט די איהר אנגעטרויטע קאפיטאלען. אויף דער פראגע האט געגעבען אנ'ענטפער דער דין-וחשבון, וועלכען דער פרעזעס פון פ. ק. א. דר. גרובער האט אבגעגעבען אויף דער פרעסע-קאנפערענץ פון 28-טען יאנואר ה. י. די געזאמעלטע קאפיטאלען האט פ.ק.א. אויסגענוצט אויף שטיצען די ווירטשאפטליכע אקציע אין דער ריכטונג פון שאפען עיקר-אינוועסטיציע, וואס ברענגען אלגעמיינעם און לאקאלען נוצען. אויף אינוועסטיציע-צוועקען האט פ. ק. א. בעשטימט אין פ. י. העכער 67 מיליאן זל.

איינע פון די אבשפאר-פארמען איז די אסעקוראציע. עס איז דער פערדינסט פון פ. ק. א. וואס זי האט געשאפען פאפולערע אסעקוראציעס, וואס זענען צוטריטליך פאר די ברייטסטע סאציאלע שיכטען און וואס זענען קודם-כל ביליג. אזעלכע אסעקוראציעס האבען מיר אין פוילען נישט געהאט ביז'ן יאהר 1928, הגם זיי זענען געווען באקאנט אין פיל לענדער און זענען געווען א בעקוועמע פארם פון שפארונגען פאר דער וועניג- און מיטעל-פערמעגליכער בעפעלקערונג. די סיבה פון פאפולערע א סעקוראציעס אין פוילען האט געשמעקט דערין, וואס זיי גיבען וועניג רווחים, וואס עס האט די אסעקוראציע-געזעלשאפטען נישט צוגעגעבען קיין חשק צו פערנעמען מיט דער זאך. פאר פ. ק. א. ווי אנ'אינסטיטוציע פון עפענטליכען כאראקטער, האט אבער די דעצידירענדע ראל געשפילט דער מאמענט פון טובת-הכלל. נאכ'ן ערשטען יאהר טעטיגקייט האט די אבטיילונג פון לעבענס-פערזיכערונגען געהאט 6 טויזענד פאליסען 18,8 מיליאן זל, און נאך 10 יאהר, אין 1938, שוין קרוב 149 טויזענד פאליסען אויף א פערזיכערונגס-סומע פון 218,5 מיליאן זל.

די אקציע פון דער באנק „פאלסקא קאסא אפיעקי" איז די פערלענגערונג פון דער פ. ק. א.-טעטיגקייט מחוץ די גרעניצען פון דער מלוכה. די דאזיגע אינסטיטוציע איז געגרינדעט געווארען דורך פ. ק. א. און די סומע, וואס איז איהר אנגעטרויט געווארען דורך עמיגראנטען, שטייגט איבער 34 מיליאן זל. און דער אלגעמייגער אומזאץ פון דער באנק פ. ק. א. דערגרייכט א מיליארד זל.

די רעזולטאטען, וואס פ. ק. א. דערגרייכט אין אלע ארבייטס-געביטען איז א בעוויז, אז מיט סיסטעמאטישער, אנגעשטרענגטער ארבייט דערגרייכט מען גרויסע צילן. אין איהר ארבייט שטיצט זיך פ. ק. א. אויף די ברייטע שיכטען פון דער געזעלשאפט און האט אפעלירט צום געפיהל פון פאראויסזעהעוודיגקייט און בעל-הביתישקייט פון דער גאנצער געזעלשאפט. אז די דאזיגע לאזונגען זענען ריכטיגע, און, אז די ארבייט פון פ. ק. א. ברענגט פרוכט — דערויף זאגען עדות די פאזיטיווע רעזולטאטען, וואס ווערען יאהר-איין יאהר-אויס דערגרייכט דורך דער דאזיגער אינסטיטוציע.

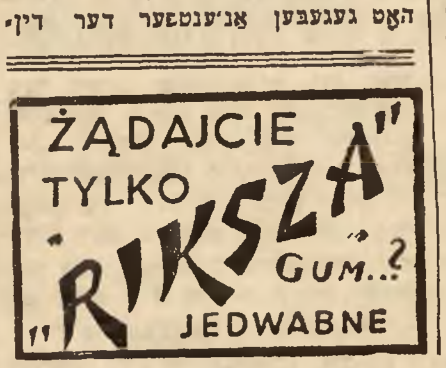

פראפאגאנדע-חודש פון דער „שלום-עליכם" ביבליאטעק.

קאמוניקאט.

אנהויבענדיג פון ערשטען לוטי ווערט ארגאניזירט א ביליגער חודש פאר נייע לעזער אין דער שלום-עליכם-ביבליאטעק רווינסקא 1.

צוליב דעם וואס לעצטענס האט זיך די ביבליאטעק שיין ענטוויקעלט און עס ווערען צוגעקויפט נייע ביכער, און בכדי צו ערמעגליכען די ברייטע-לעזער-מאסען צו געניסען פון דער ביבליאטעק, ווערט פראקלאמירט א ביליגער חודש. עס וועט אנשטאט 50 גר. אפצאל-קאסטען נאר 35 גר.

די אלע לעזער, וואס ווילען זיך פארשרייבען אין משך פון חודש לוטי וועלען געניסען פון ביליגערן אפצאל.

גלייכצייטיג ווערט אויפמערקזאם געמאכט, אז די ביבליאטעק איז פערזעהן מיט די נייעסטע ביכער פון בעלעטריסטיק, וויסענשאפט און געשיכטע.

די אלע לעזער וואס ווילען געניסען פון דער הנהה זאלען זיך פארשרייבען אין דער שלום-עליכם-ביבליאטעק רווינסקא 1 אין די טעג: זונטאג, דינסטאג, דאנערשטאג פון 7,30 ביז 9 אווענד.

א זיסער שלאף פאר 140 זלאטעס.

די היינטיגע וואך איז פארגעקומען א פערוויילונג אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי". אין מיטען דער „זאבאווע" איז איינער פון פרעהליכען עולם, א געוויסער קאזימיעזש אדאמטשיק, ארויס אויפ'ן באלקאן זיך אבקיהלען. ער איז איינגעדרימעלט אויף דער פרישער לופט אונטער די קלאנגען פון דער שענער טאנץ-מוזיק און ווען ער האט זיך אויפגעוועקט, האט ער דערפיהלט, אז ס'איז עמיצער געווען ביי איהם אין די קעשענעס פון וואנען ער האט ארויסגעצויגען א זילבערנעם פאפיראסען-טעשעל, און א זייגערעל מיט א דיוויזקע, וועלכע בעטרעפען צוזאמען 140 זלאטעס.

העלדישער באַהן-וועכטער — אָבגעראַטעוועט דאָס לעבען פון 5 מענשען.

ביים באַהן-דורכפאָהר אויפ'ן אָסטראָוויצער שאָסע האָט פּאַסירט א פאַל, וועלכער האָט שיער נישט געגעבען טראַגישע פאָלגען.

איבערן דערמאַנטען באַהן-שליאַך האָט געוואָלט דורכפאָהרען א ראַדאָמער אויטאָ, וועלכער האָט געפיהרט מיט זיך 4 פּאַסאַזשירן פון ראַדאָם, חוץ דעם שאָפער. זייענדיג נאָהנט פון די רעלסען, האָט מען אַראָבגעלאָזט דעם שליאַבאַן און פערשלאָסען דעם דורכפאָהר. דער שאָפער, וועלענדיג וואָס שנעלער זיך אַריבערקריגען איבער די שינעס, האָט אויסגעמיטען דעם שליאַבאַן און פערקירעוועט דעם אויטאָ אין א זייטיגען אומוועג. דער דאָזיגער מאַנעוור האָט זיך נישט איינגעגעבען, ווייל ווען דער אויטאָ איז שוין געווען אויפן טאָר זענען די הינטערשטע רעדער געבליבען שטעקען אין א טיפען נאַסיפּ.

אין יענעם מאָמענט איז אָנגעלאָפען דער צוג און דער שאָפער מיט די פּאַסאַזשירען האָבען פערלוירען די אָריענטאַציע, און נישט געוויסט וואָס זיי האָבען צו טוהן. זיי האָלטען געוויס אַרונטער אונטער די באַהן-רעדער ווען נישט דער דרוזשניק. צום גליק איז דער באַהן-וועכטער וואַלדיסלאַוו סטאַכאַראָווסקי אָקעגענגעלאָפען דעם צוג און מיט דער הילף פון נאַכט-סיגנאַלען פערהאַלטען זיין שנעלען געלויף. דער צוג איז געבליבען שטעהן נאָהנט פון אויטאָ און ס'איז אויסגעמיטען געוואָרען א שרעקליכע קאַטאַסטראָפע.

נאָכן אַרויסהויבען דעם אויטאָ פון טאָר, האָט דער צוג זיך געלאָזט אין זיין ווייטערען גאַנג.

דעם שאָפער פון אויטאָ, אפרים פינקעלשטיין, האָט די פאָליציי אַרעסטירט.

דעפּראָודאַציע-פּראָצעס פון געוו. רעפערענט אין דער געזונדהייטס-אַבטיילונג ביים מאַגיסטראַט.

אין יאָהר 1935 האָט דער היגער מאַגיסטראַט אָנגענומען אלס בעאַמטען אין „אָשראָדעק זדראָוויאַ" דעם 35-יעהריגען טאַדעאוש יאַסטזשעמבסקי.

דער נייער בעאַמטער האָט אַרויסגעוויזען גרויסע פעהיגקייטן און גרויס פלייס, אַזוי, אַז שוין אין 1936 איז ער געוואָרען רעפערענט פון „ווידזשאַל אַפּיעקי אי זדראָוויאַ". חוץ דעם האָט דער מאַגיסטראַט געהאַט צו איהם גרויס צוטרוי און איהם געגעבען צו ערלעדיגען פיעל ענינים.

צו די פונקציעס פון יאַסטזשעמבסקי האָט אויך געהערט דאָס אָננעמען דעקלעראַציעס און ביטעס אויף אַדורכפיהרען פערשידענע דיזענפעקציעס, ווי אויך דאָס אַרויסגעבען געזונדהייט'ס-צייגנישען, וועלכע האָבען געברויכט זיין פערזעהן מיט מאַגיסטראַט-מאַרקעס. און דאָ טאַקע האָט ער אָנגעהויבען מיסברויכען מיט'ן געשאָנקענעם צו איהם צוטרוי. יאַסטזשעמבסקי האָט גענומען כסדר געלד במשך פון 2 יאָהר פון די קליענטען אויף אָבצאָהלונגען, דאָס געלד האָט ער אָבער צוגענומען פאַר זיך און קיין מאַגיסטראַט-מאַרקעס האָט ער אויף די ביטעס נישט אַרויפגעלעגט.

מען האָט אָנגעהויבען וואָס ברייטער צו רעדען וועגען די דעפּראָודאַציעס פון יאַסטזשעמבסקי און ס'איז געקומען דערצו, אַז אין א געוויסען זומער-טאָג 1398 האָט זיך געווענדעט דאָקטאָר לעבקיכלער צום נאַטשעלניק צוויענק און ערקלערט, אַז עס געהען אַרום קלאַנגען, אַז יאַסטזשעמבסקי לקח'נט, און, אַז מען ברויך אַדורכפיהרען ביי איהם אין ביוראָ אַ לוסטראַציע.

נאַטשעלניק צוויענק האָט אַדורכגעפיהרט אַ קאָנטראָל אין די ביכער און דאָקומענטען און ס'האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז דער רעפערענט יאַסטזשעמבסקי האָט דעפּראָודירט 1600 זל. ווען מען האָט ווייטער אָנגעהויבען פאָרשען איז די דעפּראָודירטע סומע געשטיגען ביז 3276 זל.

יאַסטזשעמבסקי האָט זיך בעת'ן פערהער דורך צוויענק'ען פערטיידיגט, אַז ער האָט גע'גנב'עט, ווילענדיג ראַטעווען זיין שווער קראַנק קינד, און, אַז ער האָט פערלוירען אַ גרויסע צאָהל מאַגיסטראַט-מאַרקעס.

באַלד איז יאַסטזשעמבסקי פאַר די דעפּראָודאַציע איינגעזעצט געוואָרן אין תפיסה אַריין. נאָך פאַר'ן פּראָצעס האָט די משפחה זיינע, וועלענדיג איהם ראַטעווען, איינגעצאָהלט פאַר איהם 1700 זל. אַזוי, אַז דער שאָדען פון מאַגיסטראַט איז פיעל קלענער געוואָרען.

היינטיגען מאָנטאָג איז דער בעשולדיגטער טאַדעאוש יאַסטזשעמבסקי געבּרענגט געוואָרען פון תפיסה צו זיין פּראָצעס אין ראַדאָמער קרייז-געריכט.

ער האָט זיך בלויז מודה געווען, אַז ער האָט דעפּראָודירט נאָר 600 זל. וועלענדיג ראַטעווען זיין שווער קראַנקע פרוי. (פריהער האָט ער דעם נאַטשעלניק צוויענק געזאָגט, אַז זיין קינד איז קראַנק געווען.) אַז ער האָט פערלוירן אויף אַ גרויסע סומע מאַגיסטראַט-מאַרקעס, אַז ער האָט פערטיילט אַפּטע הלוואות זיינע ביוראָ-חברים, וועלכע האָבן אים די געלדער צוריק נישט בעצאָהלט. ער האָט געאַרבייט אין זעהר שווערע בעדינגונגען, ביי אַ גרויסען האַרמידער, אַזוי, אַז ער האָט געקענט פערגעסען צו נעמען געלד ביי די קליענטען א. ז. וו.

דער ערשטער עדות איז געווען נאַטשעלניק צוויענק, וועלכער האָט אַרויסגעגעבען דעם בעשולדיקטען גאָר אַ גוטע „אָפּיניע", און ווי אַזוי ער איז פון די דעפּראָודאַציעס געוואָהר געוואָרען, וועגען אַדורכפיהרען די קאָנטראָלע ביי יאַסטזשעמסקי, ווי אויך וועגען דעם, אַז אין די דעפּראָודאַציעס זענען אַביסל שולדיק די שטאָט-דאָקטוירים, וועלכע האָבען באַלד נישט קאָנטראָלירט, צי ס'זענען אויף די געזונדהייט-צייגנישען געווען אָבצאָהלונגען (מאַגיסטראַט מאַרקעס).

דאָס עדות-זאָגען פון נאַטשעלניק צוויענקען איז נישט אויסגעפאַלן שטאַרק בעלאַסטענד.

צום פּראָצעס זענען אַרויסגערופען געוואָרען 18 עדות.

גרויס אויפמערקזאַמקייט האָט אַרויסגערופען די פערזאָן פון געוועזענעם שטאָט-פּרעזידענט אַדוו. שטשאַווינסקי, וועלכע איז אַרויסגעטרעטען אלס פערטיידיגער פון די אינטערעסען פון מאַגיסטראַט.

דעם בעשולדיקטען האָט פערטיידיקט אַדוו. זדזשיטאָחיעצקי.

דער ביוראָ-קאָלעגע פון בעשולדיגטען קאַטשאַראָווסקי, האָט ערקלערט, אַז יאַסטזשעמבסקי האָט צו ברייט געלעבט, ווייל פערדינענדיג בלויז 220 זל. אַ חודש האָט ער זיך געקויפט אַ פּיאַנינאָ, אַ ראַדיאָ, ניי מעבעל, אַ הערליכען ראַדיאָ-אַפּאַראַט און אויף דעם אַלעם האָט זיין קליינע פּענסיע נישט געקענט קלעקען...

יאַסטזשעמבסקי איז פעראורטיילט געוואָרען אויף דריי יאָהר תפיסה מיט פערלירען די בירגער-רעכט אויף 5 יאָהר. חוץ דעם איז צוגעפּסק'ענט געוואָרען די ציוויל-תביעה פון מאַגיסטראַט אויף אַ סומע פון 1254 זל. די דאָזיגע סומע איז מחויב יאַסטזשעמבסקי צו בעצאָהלען מיט 100 זל. געלד-שטראָף.

אַר.

כדי צו פערהיטען פון קראַנקהייט, ווערען איינגעלעגט הייזלעך

וועלכע די סאַניטאַרע מאַכט בעטראַכט פאַר חורבות.

די שטאַדט-פערוואַלטונג שטרעבענדיג אויפצוהויבען דעם געזונד-צושטאַנד פון דער ראַדאָמער בעפעלקערונג האָט פעראָרדענט פונאַנדערצונעמען עטליכע הייזלעך, וועלכע זי בעטראַכט פאַר חורבות וואָס זענען אַ נעסט פון שמוץ און ברוד. איינע פון אָט די הייזלעך, וואָס געפינט זיך אויף דזשערשקאָווסקאַ 19, איז געוואָרען איינגעלעגט.

אין דאָזיגען הייזל וואָס געהער צום יודישע אייגענטימער שמואל ראָזענצווייג, האָבען געוואָהנט 6 אָרימע יודישע פאַמיליעס.

דאָס איצטיגע מאָהל ווערט דאָס געטומען נישט צוליב אורבאַניסטישע טעמים, נאָר כדי צו בעקעמפען די עפּידעמיע פון פלעקען-טיפוס.

אויטאָ מיט וועלכען ס'איז געפאָהרען געוו. סיים-מאַרשאַלעק פּולק. סלאַוועק — איבערגעפאָהרען א יודישע פרוי.

מיט א געוויסע צייט צוריק איז דורכגעפאָהרען ראַדאָם דער געוועזענער סיים-מאַרשאַלעק סלאַוועק. ביים צונויפטרעף פון די גאַסען רעיאַ (שפּאַציר-גאַס) און מאַלטשעווסקי איז דער אויטאָ אַרויפגעפאָהרען אויף דער 82-יעהריגע יודישע זקנה רוזשע שלאַפערמאַן, וועלכע האָט בעקומען שווערע וואונדען.

דעם אויטאָ האָט געפירט דער סיים-שאָפער סטעפאַן רוטקאָווסקי, געגען וועמען די פאָליציי האָט צונויפגעשטעלט אַ פּראָטאָקאָל און פערפיהרט אַ פּראָצעס.

דעם פאָריגען שבת איז דער פּראָצעס בעטראַכט געוואָרן אין ראַדאָמער שטאָט-געריכט. אויף דער עדות-רשימה האָט אויך פיגורירט דער געוו. סיים-מאַרשאַלעק פּולק. סלאַוועק, וועלכער האָט זיך צום פּראָצעס נישט געשטעלט. ער האָט צוגעשיקט אַ שריפטליכע ערקלערונג, וועלכע איז געוואָרען איבערגעלייענט אין געריכט. עס איז אויך פאָרגעלייענט געוואָרען די מיינונג פון עקספּערט יעזשי קעלער, וועלכער האָט פעסטגעשטעלט, אַז די שולד פון דאָזיגען פאַרפאַל טראָגט דער שאָפער רוטקאָווסקי.

דעם בעשולדיקטען שאָפער האָט פערטיידיקט אַדוו. שטשאָווינסקי. רוטקאָווסקי אַליין האָט זיך נישט מודה געווען, נאָר געמאַכט פעראַנטוואָרטליך פאַרן פאַרפאַל דער פרוי שלאַפערמאַן. לויט איהם איז די געליטענע גופא געווען שולדיק אין אַרונטערפאַלען אונטערן אויטאָ.

אין נאָמען פון דער פרוי שלאַפערמאַן איז אַרויסגעטרעטען דער אַפּליקאַנט שטיינהאַמער, וועלכער האָט געפאָדערט אַ האַרבע שטראָף פאַרן שאָפער.

נאָך דער פערהאַנדלונג האָט דאָס געריכט אַרויסגעטראָגען אַן'אורטייל, לויט וועלכען דער שאָפער רוטקאָווסקי ווערען בעשטראָפט אויף 7 טעג אַרעסט מיט פערהענגען דעם פּסק אויף 2 יאָהר.

אַדוו. שטשאָווינסקי האָט אַפּעלירט.

אפשר... פאַרט... טאָמער... דאָך...

א מעשה מיט קרוכאַווע קיכעלעך, מיט א בעזים, מיט א חנוכה-לאָמפּ, מיט א בשמים-ביקס, מיט מיליאָנען און מיליאָסען לעזער, מיט פינף תקופות, מיט אסתר-המלכה און מיט א באָרד פון א קאָזע, וואָס האָט אָנגעזאָגט אויף א יודישען ישוב.

IV

זענען געקומען די דרוקערס מיט די זעצערס, זיך אוועקגעזעצט ביים טיש, אויפגעשטעלט מויל און אויערען און גרייט געווען צו הערן, וואָס מען פערלאַנגט פון זיי.

אָבער פריער פאַר אַלעם האָט דער שעף-רעדאַקטאָר, די מאַמעשי, אונטערגערוקט פאַר יעדן איינעם קרוכאַווע קיכעלעך און דערביי גענומען אויסרעכנען די מעלות פון זיי: ווי עך קוקט אָן די דאָזיגע קיכעלעך איז דאָס נישט קיין פּראָסטע קיכעלעך, וואָס א ליאַדע בעקער-יונג האָט געבאַקע'ן, נאָר דאָס זענען קיכעלעך פון וואָלאָסנע ווירוב, וואָס מיינע טעכטערלעך, קאַניינע האַרע האָבען אַליין, מיט זייערע אייגענע הענט געבאַקען. פשיביטניעווסקי מעג גיין אין א זייט מיט זיינע טשאַסטקעס, פאַר מיינע טעכטערס קיכעלעך. דאָס מזל זייערס זאָל אַזוי שיינען ווי די קיכעלעך שיינען.

נו, אַדרבה זאָגט עטך אַליין: צי האָבען נישט די קיכעלעך טויזענד טעם? עטך ווייסט גאָרנישט וואָס מיינע טעכטער קענען אַלץ! קיין בייז אויג זאָל זיי נישט שאַטען. די קיכעלעך זענען א סוד אויסצוזאָגן. זיי צעגייען אין מויל. מען דאַרף נאָר זיין א גוטער מבין אויף זיי. כ'מיין אויף די קיכעלעך, און טאַקע אויף מיינע טעכטערלעך אַכעט. און בלויז דאָס אַליין קלערט עטך קענען זיין? — הע-הע... און די שטוב שמעקט דען נישט? גיטס נאָר א קוק ווי עס שפּיגעלט אין יעדערן ווינקעלע, ווי ריין די פּאָדלאָגע איז אויסגעקערט, אַפילו דער בעזים שטייט אויף זיין אָרט. גוטס נאָר א קוק אויף די פויערהאָנגען. ווי ריין און ציכטיג זיי זענען אויסגעוואַשען און אויסגעפּרעסט. אסור זאָמע זיין צי די גרעסטע פּראַלניע וואָלט דאָס געקענט באַווייזען. כ'על ענק באַלד נאָך מעהר פּשעקאָנירען. און דאָ לויפט זי צו צו דער שאַנק, שלעפּט אַרויס א גאַנצען פּאַק, מיט מענסקי און דאַמסקי וועש און אָנטועכץ און ווייזט זיי: זעהטס ווי עס פּאַכילט יעדער זאַך, זעהטס נאָר די העמדער, די לייבלעך, וויסשייליכלעך, און זעהטס, צי עס פעלט ביי די גאַטקעס אָדער ביי די העמדער א קנעפּעלע צי א בענדעלע. און נאַט, זעט מיין זינס הויזען. וואָס פאַרא קנייטש זיי האָבען! כ'שווער ענק, אַז אַפילו כאַסקאַלע קייסער פון שילגאַס וואָלט אויך נישט געקענט מאַכן קיין בעסערע קנייטש. און עטך זענט שוין פאַרטיג? — כ'על ענק ווייזען נאָך:

און דאָ איז זי ווידער צו צו דער שאַנק, אַרויסגענומען דעם חנוכה-לאָמפּ, די לייכטערס, די אתרוג-פּושקע און די בשמים-ביקס, אָבער דאָ האָט שוין דאָס געדולד געפּלאַצט ביי די דרוקערס, וועלכע האָבען שוין געהאַט אויפגעגעסן די גאַנצע קיכעלעך, האָבען שוין געהאַט פולע אויערען מיט וואַסער און דאָ האַלט אַלץ די מאַמעשי אין איין ריהמען אירע טעכטער. איינער קוקט אָן דעם צווייטען, הויבען מיט די פּלייצעס און פערשטייען נישט צו וואָס מען האָט זיי גערופען. צי ווייל מען זיי פאַרשדכ'ענען די טעכטער?... אָדער עפּעס אַנדערש?

און אזוי טראַכטענדיג האָט זיך איינער פון די דרוקער גענומען מוט אייבערצורייסען דער מאַמעשיס ריהמעריי'ען און געפרעגט: צוליב וואָס אייגענטליך האָט מען נאָך אונז געשיקט? וואָס פאַר א שייכות האָבען מיר צום בעזים, צו דער פּאָדלאָגע, צום חנוכה-לאָמפּ און צום קנייטש פון זונס הויזען? דאָס אַלץ איז פאַר אונז נישט אינטערעסאַנט. מיר ווילען הערן תכלית-זאַכען.

דאָ האָט זיך די מאַמעשי פאַרענטפערט, אַז אייגענטליך האָט זי מיט זיי צו מאַכן א געשעפט, נאָר דאָס אַלץ וואָס זי האָט געוויזן, איז געווען צוליב דעם, אַז זיי זאָלען קענען איהר שטוב און וויסען מיט וועמען זיי האָבן צו טון. און באַלד איז זי צוגעטרעטען צום תוך:

— הערטס מיך אויס יונגעלייט: עס האַנדעלט זיך וועגען א געשעפט. כ'האָב פאַר ענק א ברויט מיט א מעסער. ס'עט מע דאַנקען און ווינשען דאָס אייביגע לעבען. דאָס געשעפט באַשטייט פון מאַכען א צאַטינג. שראַבערס מיט א רעדאַקטאָר האָב איך שוין. אַזוי אָבער ווי מען מוז דאָס שראַבעכץ אָפּקלאַפּען אויף א מאַשין, וועט עטס, על-כן, זיין די אָפּקלאַפּערס. סעט זאָן שיטפּעס. האַלב אויף האַלב. כ'מיין, אַז עטך וועט באַשטיין. ס'דאַרפט גאָר נישט קלעהרען. ס'א גאַלדען געשעפט. מיין זיהן ווייסט, ער פאָהרט אַלע מאָהל קיין וואַרשאַ האָט ער געהערט, אַז דער „היינט" האָט 2 מיליאָן מענטשען. וואָס קויפען די צאַטינג; דער „מאָמענט" האָט 3 מיליאָן; די ציציליסטישע צאַטינג, כ'געדענק נישט ווי אַזוי זי הייסט דאָרט, ס'איז מיר שווער צו דערמאָנען... איי-איי

— די „פאָלקסצייטונג" — האָבען אַרויסגעהאָלפען די דרוקערס.

— יאָ, יאָ, טאַקע די פאָלקס-צאַטינג מיין איך — האָט 5 מיליאָן; ס'עקספּרעסעל האָט אַזשיק 6 מיליאָן, און וואָס דאַרף מען מעהר: מיין זוהן דערציילט, אַז ס'גייט דאַרטען אַרויס — דער „שטימער פּויגעל", „דער בלאָפער", „דער אָפּגעריסענער נאַר", „דער לאַקשענפּרעסער", „דער שטערענזועהער", „דער פּיפּטרנאַטער" „דער שטרויענער אַלמן", „דער משוגענער האָן" — האָבען זיי מיליאָנען און מיליאָסען מענטשען, וואָס קויפען זיי און ליינען בייטאָג און ביינאַכט.

איצט לאָמיר נעמען אונזער שטאָדט: מיין זוהן זאָגט, אַז ער האָט אַליין איבערגעציילט, אַז אין אונזער שטאָדט איז דאָ 40 טויזענט יודען

נו, לאָמיר זאָגען, אַז נישט 40 איז 30, נישט 30 איז 20, נישט 20 — איז 10

— אָבער 10 טויזענט יודען זאָלן קויפען? און די שטעט אַרום האָבען זיך גע'שמד'ט? און ווי איז אויסעגלאַנד? בלויז קיין אַמעריקאַ קען מען אַריינפּאַקען 10 טויזענט שיפּס א וואָך. און יעצט ווי איז בראַזיליע און ביניסיירעס? עטך זעט דאָך אַליין, אַז ס'איז א גאָלדען געשעפט.

כ'זאָג ענק צו. אַז אין א יאָהר אַרום וועט עטס ענק קויפען אַזאַ הויז ווי יאַך האָב. ס'עט שווימען געלד ווי בלאָטע.

אויסהערענדיג דעם פּלאַן, האָבען די דרוקער'ס זיך צעשמייכעלט און זיך אָפּגערופען:

— פרוי, שעף-רעדאַקטאָר! ס'איז נאָך נישט אַזוי ווי איהר זאָגט. מ'לייענט נאָך נישט אין קיין מיליאָנען, און קיין מיליאָסען אוודאי נישט. ס'איז אַביסעלע איבערגעטריבען. צווייטענ'ס — דאַרף מען דאָך מאַשינען מיט שריפטן.

— מילא, האָב איך אַביכל איבערגעכאַפּט. מי דאַך נאָר א מענש. כ'על ענק נאָכגעבען: האַלב וואָרף עך אַריין אין וואַסער אַריין, א פערטעל גיב עך אויעך די וואַנט, אָבער אויף קלע קאַפּאַרעס וועט אויך פון דעם איבערגעבליבענעם פערטיל זיין גענוג און גענוג אויף צעטיילען זיך. און וואַטער וואָס עטס זאָגט וועגען א מאַשין און שריפט — יועט מי אַדורכקומען. יאַך גיב צושטאַ. מאַנע וועקסלען זענען קראַנט אין גאַנצען לאַנד.

נאָך לאַנגע א דורכרעדערצער און א דורכקלערעכצער איז דאָס געשעפט געשלאָסען געוואָרען.

און בעשלאָסען איז געוואָרען דעם ערשטען נומער אַרויסצוגעבען חל-המועד סוכות. דאָס האָבען פערלאַנגט די מאַמעשי מיט'ן זוהן.

די מאַמעשי צוליב דעם, ווייל חול-המועד איז א זמן פון שרייבען תנאים'ס ביי יודען, ס'קומען חל-המועד'ניקעס, מ'מאַכט זעהעכצער און ס'וכעיוועט זיך אין שטעטעל. וועט דעריבער די צאַטינג זאָן אויף די ראַכטיגע צאַט.

דער זוהן ווידער, האָט אָנגעוויזן אַרף אַנדערע סימבאָלען און רמזים. פינף תקופות - האָט ער געזאָגט — זענען פערהאַן ביי יודען. סוכות איז די בעסטע תקופה. ערשטענ'ס דערפאַר, ווייל יודען זענען דעמאָלט אַרויסגעגאַנגען פון מצרים; צווייטענ'ס בענטשט מען טל און ס'הויבט אָן צו רעגענען; דריטענ'ס - ווייסט ער — איז סוכות געפּוירען געוואָרן אין שושן-הבירה אסתר המלכה. וועלכע איז שפּעטער געוואָרען די געליבטע פון קאָזשימיעזש דעם גרויסען; ער ווייסט דאָס פון די כיסטאָריע; פערטענס איז סוכות געגעבען געוואָרען די תורה אויפ'ן באַרג סיני. והראיה - אין די לעצטע טעג פון סוכות איז שמחת-תורה. און דער עיקר דערפאַר, ווייל אַקוראַט אין סוכות האָט זיך בעוויזען די ערשטע קאָזע מיט א באָרד, וואָס איז געווען א בפירוש'ער סימן, אַז דאָ וועט אַמאָהל אויפוואַקסען א יודישער ישוב.

אַלע אין שטוב האָבען צוגעבאַמקעט און מען איז צוגעטרעטען אַרויסגעבען דעם ערשטען נומער.

(פאָרטזעצונג קומט)

קונע לעמל.

גמינע און ראבינאט אינטערווענירן וועגן עפענען די שוהל, בתי־מדרשים און חדרים.

די גמינע און הרב קעסטענבערג האבען זיך געווענדעט מיט א מעמאריאל אין דער סטאראסטווא וועגן ערלויבען צו עפענען די שוהל, די בתי־מדרשים און חדרים. אויסער דעם האבען זיי אינטערווענירט אין דער וואיעוואודס־טווא אין קעלץ. די אינטערווענצען האבען פארלויפיג נישט געגעבען קיין גינסטיגע רעזולטאטען.

צוליב דעם, וואס די שוהל איז געשלאסען איז עהערנעכטען, מיטוואך, אין נאמען־טאג פון מלוכה־פרעזידענט פראפעסאר איגנאצי מאשטשיצקי, אבגעריכט געווארען א גאטעס־דינסט אין בית־תפילה פון הרב קעסטענבערג. עס זענען געקומען די פארשטעהער פון דער גמינע און נאך דער תפילה פון הרב קעסטענבערג האט חזן ראנטאל געמאכט מי שברך'ס און געזונגען דעם פויליש־נאציאנאלען הימן.

די גמינע מיט הרב קעסטענבערג האבען געשיקט א בעגריסונג'ס־טעלעגראם צום מלוכה פרעזידענט.

גמינע פערענדיגט דעם בודזשעט אויפ'ן היינטיגען יאהר.

די טעג ווערט שוין פערענדיגט דער בודזשעט פון דער יודישער גמינע אויפן היינטיגען יאהר 1939.

דער קהלה־שטייער, וואס ווערט איינקאסירט פון די עטאט־צאהלערס, איז דאס היינטיגע מאהל בעשטימט אויף דריי צוועקען: פאר דער גמינע, פארן יודישען שפיטאל און פאר'ן „אושאנד סקארבאווי".

אין „נאקאז פלאטניטשי" פון דער גמינע, וואס דער עטאט־צאהלער וועט דערהאלטען, וועט זיין אנגעוויזען די גרויס פון יעדען איינעם אבצאהל פון די דריי דערמאנטע זאכען, וועלכע עס נעמט ארום די עטאט־אויסמעסטונג.

דער עטאט־אבצאהל פארן שטייער־אמט איז איינגעפיהרט געווארען צוליב דעם, וואס די גמינע איז שולדיק דעם דערמאנטען „אושאנד" 30 טויזענד זלאטעס, און זי האט נישט פון וואנען דעם חוב צו בעצאלען. די גמינע וויל אזוי ארום זיך בעפרייען פון סעקוועס־טער, וואס דער שטייער־אמט האט ארויפגעלעגט אויפן עטאט און האט ממילא בעשווערט דאס נארמאלע ווירטשאפטליכע לעבען פון דער גמינע.

דער טייל פון עטאט־אבצאהל וואס איז בעשטימט פארן שטייער־אמט זאל דער לעצטער אליין איינקאסירען פאר זיך.

די „סקלאדקע", ס'הייסט דער עטאט־אבצאהל פון היינטיגען יאהר, איז אויסגעמאסטען אויף א סומע פון 123 טויזענד זל.

אין בודזשעט זענען פאראויסגעזעהען סובסידיעס פאר פאלגענדע אינסטיטוציעס:

תלמוד־תורות – 4 טויזענד זל; בית־יתומים און מושב־זקנים 3 טויזענד זל; גימנאזיע „פשיאטשול וויעדזי" – 2 טויזענד זל; גמילת־חסד־קאסע – טויזענד זל; „טאז" – טויזענט זל; „חינוך־ילדים – 500 זל; קימפעטארען־פעראיין – טויזענד זל; בית־יעקב – 500 זל; לינת־הצדק – 500 זל, חברה קדישא – טויזענד זל; אויף א פסח־אקציע – 7 טויזענד זל; אויף ווינטער־הילף – 2 טויזענט זל.

וועגען די צוויי ראדאמער דעפוטאטען.

דער היגער „ראבאטניק" שרייבט וועגען די צוויי ראדאמער דעפוטאטען: „אויפ'ן שטח פון סיים האט זיך געשאפען א גרופע פון די אזוי גערופענע „אונאבהענגיגע" דעפוטאטען, וועלכע צעהלט 22 מיטגלידער, אין דער דאזיגער גרופע איז אריינגעטרעטען דער דעפוטאט פיקולסקי, וועלכער איז אויסגעוועהלט געווארען פון ראדאמער קרייז. דעפוטאט קוואפישעוויטש געהער צום פארלאמענטארישען קלוב פון „אזאן".

„ווי בעוויסט, איז די קאנדידאטור פון ה' פיקולסקי אויף דעפוטאט, ארויסגערוקט און אונטערגעשטיצט געווארען דורכ'ן ראדאמער „אזאן".

ט"ו בשבט — אקציע לטובת דעם קרן קימת לישראל אין ראדאם.

די טראדיציאנעלע ט"ו בשבט אקציע וועט היי־יאהר געפיהרט ווערען אין אונזער שטאט מיט מעהר שוואונג ווי שטענדיג. די אקציע איז ווי בעקאנט געווידמעט די בעוואלדונג פון א"י. אלע יוגענד־ארגאניזאציעס פיהרען די אקציע אונטער די לאזונג פון אויפשטעלען וועלדער אויף די נעמען פון זייערע ארג. די „מזרחי" און „תורה ועבודה"־בעוועגונג וועט ווידמען איהר טעטיגקייט פאר דעם וואלד אויפ'ן נאמען פון דעם

(קאמוניקאט)

בעקאנטען רעליגיעזען פיהרער הרב ניסענבוים, אויף וועמען'ס נאמען ס ווערט געפלאנצט א וואלד, צו זיין 70־יעהריגען יובילעאום.

גלייכצייטיג ווערט שבת 4/2 אדורכגעפיהרט ווערען די יוגענד־צעהלונג לטובת דעם ק. ק. ל. צו דעם צוועק וועט פעראנשטאלט ווערען א גרויסע יוגענד־פערזאמלונג געווידמעט דער אקציע, וועלכע בעדארף געבען א שטויס צו שאפען דעם סטאבילען יוגענדליכען קאמיטעט. לויט די בעשלוסען פון דער מועצת הנוער המרכזי ביים ק. ק. ל. אין ווארשא.

דעם 8/2 קומט קיין ראדאם, בכדי צו שטארקען די טעטיגקייט פון „וויזא" און יונג־וויזא אין ראדאם לטובת דעם קרן קימת לישראל — פרוי בארזאך, איינע פון די פאפולערסטע פרויען־טהוערינ'ס. מיט איהר אנטייל וועט פארקומען א רייה פערזאמלונגען צווישן וועלכע ס'איז ווינשענסווערט צו בעצייכענען די גרויסע יוגענד־פייערונג געווידמעט דעם ספר הילד. צו דעם צוועק וועלען איינגעלאדען ווערען אלע קינדער און עלטערען, וועלכע האבען זייערע קינדער איינגעשריבען אין ספר הילד. אויף דער פערזאמלונג וועט פייערליך צעטיילט ווערען די ספעציעלע „ספר הילד" זשעטאנען, וועלכע זענען די טעג אנגעקומען פון ירושלים. ס'איז אויך פאראויסגעזעהען, אז מיט איהר הילף וועט זיך איינגעבען צו מאכען ווייטערע איינשרייבונגען אין „ספר הילד".

שידלאוויעץ אבגעשניטען פון דער וועלט צוליב דער טיפוס־עפידעמיע.

צוליב די מעהרערע פאלען פון טיפוס־קראנקהייט האבען די פאוויאטאווע און וואיעוואדישע מאכט־ארגאנען אנגענומען שטרענגע פארזיכטס־מיטלען, כדי געגענצעווירקען דער ווייטערדיגער פערשפרייטונג פון דער קראנקהייט. די עטליכע קראנקע זענען אין קעטשלעך אבגעפיהרט געווארען אין ראדאמער שפיטאל. אלע פריוואטע סאמאכאדען האבען בעקומען א בעפעהל, נישט אריינצופאהרען אין שטאדט. אויך די אויטאבוסען פון פ. ק. פ. וואס קורסירען צווישען קעלץ און ראדאם איז פערבאטען געווארען מיטצונעמען פאסאזשירען קיין שידלאוויעץ און בלויז אדורכפאהרענדיג שנעל אויסצומיידן די שטאדט. דער בירגערמייסטער האט בעקומען א פעראדנונג, אז אלע מאנסלייט, וואס בעדיענען שפייז־געוועלבער, מוזען גלייך זיך אבשערען די בערד. די שוהל, אלע בתי־מדרשים און חדרים זענען דורך דער מאכט אבגעשלאסען געווארען און פער'חתמ'עט געווארען. גלייכצייטיג זענען אויך געשלאסען געווארען די ארטיגע פאלקס־שולען, ווי אויך דער קינא. צוליעב דער פעראדנונג וועגען אבשערען די בערד, בעווייזען זיך די ארטיגע עלטערע יודען זעלטען אין די געוועלבער.

אבטיילונג פאר אסטראוויעץ, אפאטאוו, וויערזשבניק און אומגעגענד

עהרען־ווארט און אנטיסעמיטישע פלאקאטען.

ווי מיר האבען שוין פאריגע וואך געשריבען, איז דעם פערגאנגענעם מיטוואך פארגעקומען פאר'ן קרייז־געריכט אויף די ארויספאהר־סעסיע דער פראצעס וועגען אראבנעמען אנ'אנטיסעמיטישעי פלאקאט.

דער בעשולדיגטער שמעון פישמאן, אנ'ארטיגער בונדישער טהוער, ערקלערט פאר'ן געריכט, דאס עס איז אמת, אז ער ווייס ווער ס'האט אראבגענומען דעם אנטיסעמיטישען פלאקאט, נאר ער קען די פערזאהן נישט ארויסגעבען, ווייל דערמיט קען ער שאדענען זיינע גאר נאהנטסטע פאמיליע־מיטגלידער, דעריבער האט ער איהם דאן ביי די פאליציי נישט ארויסגעגעבען און קען יעצט אויך פאר'ן קרייז־געריכט נישט דעקאנספירירען דעם פלאקאט־אראבנעמער.

עס ווערען דאן אויסגעהערט די פאליציי־פינקציאנערען, וועלכע שטעלען פאר דעם בעשולדיגטען, אלס א פערזאהן וואס געהערט צו לינקע ארגאניזאציעס און וועלכער האט שוין אויף זיך אורטיילען פאר דעם סארט נישט דערלאזבארע טעטיגקייט.

נאכ'ן אויפקלערען דעם פאקטישען צושטאנד האט זיך דער פראקוראר אבגעזאגט פון די בעשולדיגונג און נאך א קורצער פויזע לייענט דאס געריכט דעם בעפרייאונג'ס־אורטייל, לויט וועלכען דער בעשולדיגטער ווערט פולשטענדיג בעפרייט און די געריכט'ס־קאסטען זאל דעקען דער מלוכה־אוצר.

קהלה־עטאט און דעמיסיע.

צוליב די אויסמעסטונג פון קהלה־עטאט האט אויך זיך געשאפען אנ'אויפרודערונג אין די „מזרחי".

דער „מזרחי" מיטגליד משה ליכט, וועלכער האלט, אז מען האט איהם בע'עולה'ט ביי די עטאט־אויסמעסטונג האט צוזאמענגערופען א פערזאמלונג פון אלע „מ ז ר ח י" מיטגלידער און האט געפאדערט, אז די „מזרחי" פארשטעהער אין דער קהלה זאלען צוליב זיין הויכע עטאט־אויסמעסטונג זיך אבזאגען פון זייערע מאנדאטען.

עס איז דאן געפאלען א בעשלוס, אז די „מזרחי"־פארשטעהער אין דער קהלה שטיין און לעדערמאן זאלען דימיסיאנירען.

ווי מען אינפארמירט אייער מיטארבייטער, האבען זיך די דערמאהנטע „מזרחי" פארשטעהער זיך געוואנדען צו דער סטאראסטווא מיט א ביטע וועגען דימיסיע.

ביז איצט איז נאך פון די אויפזיכס'ס־מאכט קיין בעשלוס וועגען דער דערמאהנטער דימיסיע נישט דא.

פער'חלש'טע טעטיגקייט פון „ארט".

די „ארט"־געזעלשאפט פיהרט לעצטענס אבסאלוט נישט קיין שום טעטיגקייט, וואס עס רופט ארויס גרויס פערוואונדערונג ביי די היגע בעפעלקערונג, ווייל אין איצטיגען מאמענט איז די דערמאהנטע געזעלשאפט ביי אונז דורכאויס נויטיג. עס דרעהען זיך ארום לערען־יונגלעך, וועלכע וועלען לויט'ן איצטיגען געזעץ נישט האבען קיין שום ארבייטס־מעגליכקייטען און נאר דער „ארט" האט זיי געקענט צו העלפען לעגאליזירען.

די ארגאניזאטארען פון „ארט" וואלטען זיך געמעגט נעמען א מוסטער פון די ארבייט פון די געזו. „צענטאס", „טאז", גמ"ח־קאסע, וועלכע פיהרען א יערליכע טעטיגקייט.

דאס ווייזט, אז דארט וואו עס איז פערהאנען א גוטער ווילען און אידעאישע גרינדער איז די ארבייט א פרוכטבארע, און וואו די טעטיגקייט ווערט פערהלשט און פאראליזירט איז עס א נישט פאסיגער אטעסטאט פאר אירע גרינדער.

וועגען די אינערליכע שטרויכלער און שטרויכלונגען וועלען מיר בעזונדער שרייבען.

אלארמען פון אילושא.

פון אילזשא (דרילטש) אלארמירט מען וועגען פאלגענדען סקאנדאליעזען פאל.

נאך דער פטירה פון דארטיגען רב איז געבליבען א זוהן, וועלכער האט געזאלט זיין דער ממלא מקומו פון זיין פאטער. געוועהנליך פעהלען דאך נישט אין קיין שום שטאט קיין בעלי־מחלוקה, האט זיך באלד געשאפען א גרופע ניין־זאגערס. צופעליג געפינט זיך אין די קהלה־פערוואלטונג א געוויסע צאהל פון דער דערמאהנטער גרופע ניין־זאגער און אט די האבען אויסגעשריבען א קאנקורס אויף א רב פאר דרילטש.

די אגודת־הרבנים, זייענדיג בעקאנט אין פאקטישען צושטאנד האט גע'אסר'ט דאס קאנדידירען פון פרעמדע קאנדידאטען, ווייל דאס רבנות געהער צום דערמאהנטען זוהן.

אלע רבנים, וועלכע [illegible]בען טעותדיג צוגעשיקט אפערטען האבען — נאכן בעקענען זיך מיט די לאגע — באלד צוריקגעצויגען זייערע אפערטען. די ניין־זאגער זענען דאן געפאלען אויף א המצאה. זיי האבען אויסגעזוכט א בעקאנטען ספעציאליסט אויף השגת־גבול, וועלכער גאסטראלירט אין פערשידענע שטעטלעך אין פוילען, וואו קיין שום אחריותפולער רב וויל צוליב השגת־גבול נישט קאנדידירען.

טאקי דער דאזיגער איז דער איינציגער געגען־קאנדידאט געגען די פאמיליע פון נפטר, וועלכע ציהט אגב איהר יחוס פון 4 דורות רבנים, וועלכע האבען כסדר די כסא־הרבנות אין דרילטש, אזוי, אז פון דעם עלטער, עלטער זיידען רבי שמואל ביז היינטיגען אייניקעל ציהט זיך שוין אהן איבער־רייס 130 יאהר דרילדזשער רבנות.

דאס קומט איצט צורייסען דער דערמאהנטער „העלד", וועלכע ציהט זיי פרנסה פון ארומפאהרען לטובת ישיבת חכמי לובלין.

עס וואלט ווערט געווען, אז די לייטונג פון יח"ל זאל זיך פעראינטערעסירען מיט דערמאהנטען בעל־דבר, וועלכער זייהט מחלוקת צווישען יודען אין די היינטיגע שווערע צייט.

דער נאמען פון דעם גאסטראלער איז יהודה לייב אויסאיבעל, א זוהן פון טוביה בדחן פון ריישא, אן איידעם פון א פישער פון די דערמאהנטע שטאט.

שוין די העכסטע צייט יח"ל זאל צוימען און בכלל קאנטראלירען איר דערמאנטען אינקאסענט.

סאניטארע פעראדנונג און בערד.

אונערווארטעט זענען איינעגע היגע סוחרים אויפגעפאדערט געווארען זיי זאלען צוליב סאניטארע טעמים זיך אבשערען די בערד, אדער נישט בעטייליגען זיך פעריזענליך ביים פערקויף פון פערשידענע עסענווארג־ארטיקלען.

צווישען די רעליגיעזע אינהאבער פון אזעלכע געשעפטען האט די פעראדנונג ארויסגערופען גרויס צורודערונג.

25 יאהר „גריניקע ביימעלעך".

דעם היינטיגען חודש ווערט אין ווילנא געפייערט דער 25 יעהריגער יובילוי פון דער הארציגער קינדער־אויסגאבע „גרינינקע־בוימעלעך".

נישט נאר ווילנא נאר אויך די גאנצע יודישע פעדאגאגישע וועלט אין אלע לענדער פרייט זיך מיט'ן דאזיגען יום־טוב. און נישט קיין ווינדער: אין די „גרינינקע בוימעלעך" בעטייליגען זיך און ארבייטען מיט די בעסטע שרייבער. דיכטער, פאלקלאריסטען, מאהלער און מוזיקער. די „בוימעלעך" אטעמען דעריבער מיט פרייד, מיט ריינקייט און שטעהען אויף א גאר הויכען פעדאגאגישען ניווא.

דאס ארויסגעבען א קינדער־אויסגאבע איז איינע פון די שווערסטע און פעראנטווארטליכסטע אויפגאבעס, ווייל א חוץ דעם וואס מען איז אויסגעשטעלט אויף כסדר'דיגע דעפיציטען, דארף מען אויך זיין איינגעלעבט אין דער קינדער־וועלט און גוט קענען די קינדערישע נשמה.

געצעהלטע, ניין, נישט געצעהלטע, נאר צוויי זענען זיי ביי יודען: ש. ניגער, און ש. באסטאמסקי, וועלכע גיבען זיך אפ מיט לייב־און־לעבען דער דאזיגער הייליגער עבודה: אין אמעריקא רעדאגירט דעם „קינדער־זשורנאל" ש. ניגער שוין קנאפע 20 יאהר און אין ווילנא — ש. באסטאמסקי די „גרינינקע בוימעלעך".

וועגען די „בוימעלעך" און וועגען זייער רעדאקטאר ש. באסטאמסקי, וועלען מיר זיך, נאכ'ן דערשיינען פון יובל־נומער, ברייטער אפשטעלען.

איצטער אבער, ווען ס'ווערט געפייערט די זילבערנע חתונה פון די „בוימעלעך" זענען מיר אויך מחותנים, וואס שיקען איבער דעם אומדערמידליכען באסטאמסקי אונזער הארציגען ישר־כח.

אנגעקומען אין רעדאקציע.

פון דעם יודיש־פוילישען דיכטער בענעדיקט שעפטעל האבען מיר בעקומען צוגעשיקט זיין בוך לידער (אין דער פוילישער שפראך) א. נ. „אקארדען".

דאס איז שוין דאס צווייטע בוך לידער וואס ב. שעפטעל האט ארויסגעגעבען.

פון זעלבען מחבר איז אויך דערשינען א סצעניש ווערק א. נ. „געלד".

בקרוב קומט אן אפהאנדלונג וועגען דערמאנטען בוך לידער.

KINO APOLLO

גרויסער פריהמארגען פראגראם
ש ב ת 12³⁰ און 3, זונטאג 11³⁰ און 1⁴⁵
שענסטער פוילישער פ י ל ם
Sygnały
אין די הויפט-ראלן:
די בעסטע פוילישע ארטיסטען:
Od Poniedziałku
KONFLIKT

נאר 3 טעג
פרייטאג, שבת, זונטאג
די וועלט - בערימטע ארטיסטין
לואיזא ראינער
אין פילם
Żona Lalka
און אין די איבערגעבליבענע ראלן
מעלווין דוגלאס, ראבערט יונג
איבערן פראגראם וואך-צוגאבען

KINO APOLLO

קעלצער כראניק

צוליב דער טיפוס-עפידעמיע שערט מען ביי יודען אב די בערד

ווי בעוואוסט, הערשט אין קעלצער
וואיעוואודשאפט א טיפוס - עפידעמיע.
אין צוזאמענהאנג דערמיט האט די ארט-
טיגע סאניטארע מאכט אונטערגענומען
ספעציעלע פערהיטונג'ס-מיטלען בעגען
פערשפרייטען זיך פון דער עפידעמיע.
דינסטאג איז דאס יודישע פארלאמענ-
טארישע קאלא אליארטירט געווארען
וועגען צחיי פאלגענדע פאלען:
אין קעלץ איז פארגעקומען א מארק,
אויף וועלכען עס זענען זיך אויך צוזא-
מענגעקומען יודישע הענדלער פון די
ארומיגע שטעדטלעך. פלוצלינג האבען
זיך בעוויזען אויפ'ן מארק פאליציאנטען
וועלכע האבען פערהאלטען אלע יודען
מיט בערד. די פערהאלטענע זענען אב-
געפיהרט געווארען אין די ראזיר-אנ-
שטאלטען, וואו מען האט זיי אראבגענו-
מען די בערד מיט'ן מאטיוו, אז אין
די בערד קאנען זיך געפונען לייז, וועל-
כע טראגען איבער דעם טיפוס-מיקראב.
פון שטעדטעל סאבקוב (יענדזשעיא-
ווער פאוויאט) האט מען ווידער געמאל-
דען, אז די פאליציי האט דארט פער-
חתמ'עט 6 יודישע שפייז-געוועלבער און
ערקלערט, אז די געוועלבער וועלען
אזוי-לאנג בלייבען געשלאסען, כל-זמן
זייערע אינהאבער וועלען נישט אראב-
נעמען די בערד.
אין ביידע פאלען האט דעפ. טרא-
קענהיים אינטערוועניר ט אין
אינערן-מיניסטעריום, וואו מען האט איהם
צוגעזאגט דעם ענין אויסצופארשען.

קולטור - קאמיסיע ביי דער ציונ. ארג.

(זשער .25) קאמוניקאט.

אנשליסענדיק זיך צום לימוד התנ"ך
יום - יום פראקלאמירט דורך לשכת
התרבות העולמית וועט פרייטאג י"ד
שבט 3/2 ד. י. 7¹⁵ אוועגד פינקטליך
פארקומען אין אייגענעם לאקאל א תנ"ך
פארלעזונג דורך ה' פעלל פון ספר ירמי'
קאפיטעל ט"ו — ט"ז.
אייגאנג פריי. געוונשען מיטצונעמען
מיט זיך תנכ'לעך.

קאנפערענץ פון נ.צ.א.
קאמוניקאט.

דעם 12 ה. מ. קומט פאר א קרייז-
קאנפערענץ פון נ. צ. א. מיט דער בע-
טייליגונג פון ד"ר. אלטמאן און אינזש.
וויגאדזקי.
די קרייז-קאנפערענץ, אין וועלכער
עס וועלען אנטייל נעמען דעלעגאטען
פון ראדאם און אומגעגנד, וועט גע-
עפענט ווערען אין טעאטער „ראזמאי-
טאשטשי".

היינט פרייטאג מיט 33 יאר צוריק איז עס געווען

רוסישער גובערנאטאר אנטלאפען פון ראדאם אויס מורא פאר נקמה.

אין היינטיגען טאג דעם 3-טען לוטי
פאלט אויס דער 33-טער יאהר-טאג פון
די ערשטע קאמפען פון די ראדאמער
רעוואלוציאנערען געגען צאראט. דער
היינטיגער טאג איז א היסטארישע דאטע
פאר דער שטאדט ראדאם, וועלכע האט
זיך געשטעלט אין די ערשטע רייהען
צום קאמף פאר פוילען'ס פרייהייט און
אונאבהענגיקייט.
דעם 31 סטיציען 1905 האט זיך אנ-
געהויבען אין ראדאם דער ערשטער
גרויסער אלגעמיינער שטרייק, וועלכער
האט געדויערט עטליכע טעג. בעת'ן
שטרייק זענען אבגעהאלטען געווארען
מאסען-פערזאמלונגען פון פוילישע און
יודישע ארבייטער.
דעם 3-טען לוטי 1905 איז פארגעקו-
מען א גרויסע פערזאמלונג אויף דער
וויסובקע. נאך דער פערזאמלונג האט
דער גרויסער המון געריהרט מיט א
דעמאנסטראציע-צוג אין שטאדט אריין,
מיט א רויטען פאהן אין דער שפיץ.
אין דער זעלבער צייט זענען אוועק-
געשטעלט געווארען אויף מלעטשנע גאס
קארעטקעס פון רויטען קרייץ. דאס זע-
נען געווען בשורות, אז עס גרייטען זיך
מארדען. צוליב דעם איז בעשלאסען
געווארען נישט אויסצושטעלען דעם
המון אויף קיין סכנה און דער צוג איז
אויפגעלעזען געווארען אויף דער זאמ-
לינע. טויזענדטער מענשען פון פונאנ-
דערגעלאזטען צוג האבען מאסענ-
ווייז געשטראמט אין שטאדט אריין.
אויפ'ן וועג זענען זיי ביים טייך אויף
מלעטשנע געווארען רעווידירט.
אויף דער לובלינער גאס, האבען
זיך געזאמעלט גרויסע גרופען ארבייטער,
וועלכע האבען זיך אומגעקעהרט פון
דער דעמאנסטראציע. זיי האבען נישט
בעוויזען צו צוקומען צו דער דעמאלס-
דיגער גובערניע, אבער טאקע דעמאלט
זענען געפאלען שאסען פון מיליטער
אויפן המון. אויפן ברוק און אויף די
טראטוארען זענען געפאלען טויט 19
מענשען און 63 זענען פערווינדעט גע-
ווארען. צווישען די גע'הרג'עטע זענען
נעווען דריי יודען. דאס מיליטער האט
אבגערייניגט די גאס און די פערווינ-
דעטע זענען אבגעפיהרט געווארען אין
פוילישען שפיטאל שח. קאזשימיעזשא.
דער בלוטיגער 3-ער לוטי, איז אויס-
געפאלען אזוי ווי היינט — פרייטאג.
(וועגען דאזיגען פרייטאג האבען
מיר זיינער צייט געשריבען באריכות
אין „די ראדאמער יודען פון אמאהל").
די ארבייטער-מאסען האבען זיך צו-
ריקגעקעהרט צו דער ארבייט אויפגע-
ברויזטע געגען דער צארישער מאכט,
אבער זייענדיג גרייט ווייטער צו נייע
אויסטרעטונגען.
דער מארד האט געווארפען אנ'אימה
אויף די מערדער. דער הויפט-גורם פון
מארד, דער גובערנאטאר שטשיראוווסקי
איז אויס פחד פאר נקמה אנטלאפען
ביינאכט פון ראדאם קיין יעלנע, וואו
ער איז איינגעשטיגען אין צוג, בכדי
מעהר קיין ראדאם נישט צו קומען.
אין עטליכע טעג ארום זענען פאר-
געקומען די לויות פון די צארישע
קרבנות, אויף די קברים פון וועלכע
ס'איז אנגעזאגט געווארען נקמה צו
נעמען.

ווייל ער איז א יוד.

אויף ראג מילא און טשיסטא איז
אויפגעשטעלט געווארען א מעכאנישע
שיך-פאבריק. די נייע פאבריק נויטיגט
זיך אין ארבייטער, וועלכע קענען דאס
פאך פון שיסטעריי, אדער קאמאשענ-
מאכעריי. היות ווי דארט מעלדען זיך
ארבייטער פון די ביידע דערמאנטע
פאכען און סתם מענשען, וואס זוכען
ארבייט, האט זיך אויך געוועגדעט אין
דער פאבריק דער יודישער קאמאשענ-
מאכער הלל זעלקע, וועלכער איז א
מאשין-נייהער.
זעלקע איז אויפגענומען געווארען
דורכן דירעקטאר, וועלכער איז אין
תחילת געווען צופרידען, וואס עס מעל-
דען זיך פאכמענער, אין וועלכע ער
נויטיגט זיך. ער איז שוין געהאט באלד
בעשטאנען צו אנגאזשירען איהם צו
דער ארבייט, מיינענדיג, אז זעלקע איז
א קריסט. דער טעות האט זיך גענומען
דערפון וואס זעלקע האט נישט קיין
ספעציעל סעמיטישען אויסזעהן און
דערצו רעדט ער נישט שלעכט קיין
פויליש. דער דירעקטאר איז פונדעס-
טוועגען געווען נזהר און געפרעגט זעל-
קע'ן צו וועלכע „וויזנאניע" ער גע-
הערט. ווען זעלקע האט געענטפערט,
אז ער איז א איד, איז גע'חתמ'עט גע-
ווארען זיין גורל. דער דירעקטאר האט
קורץ און שארף אבגע'פטר'ט זעלקען,
הייסענדיג אים געהן צו דער קאנאלי-
זאציע. און, מיינענדיק אפשר, אז דאס
איז א צו - איידעלע רעקאמענדאציע,
האט ער באלד פערבעסערט, צוגעבענ-
דיג: דא וויכאדקא.
ס'איז איבריג צו זאגען, אז זעלקע
איז אוועקגעגאנגען מיט גארנישט און
אנשטאט צו בעקומען ארבייט איז ער
ארויס א באליידיקטער.
אלץ, ווייל ער איז א איד.
צום סוף ווילען מיר נאך צוגעבען,
אז ווי מען הערט, זאלען צו דער
נייער שיך - פאבריק אויך האבען א
שייכות יודישע אונטערנעמער. אויב
דאס זאל זיין אמת, וואלט טשעקאווע
געווען צו וויסען ווי אזוי זיי וועלען
אויפנעמען דעם פאקט מיטן יודישען
ארבייטער, וועלכען זייער דירעקטאר
האט אויף אזא אופן משלח געווען.

ווער האט אלץ געשפענדעט

אויף דער ווינטער - הילף.

דער פעראיין פון האנדעלס און ביו-
רא-אנגעשטעלטע האט איינגעצאהלט
20 זלאטעס וואס ער האט בעקומען פון
דער פירמע ניימאן אלס סאטיספאקציע
פאר בעליידיגען א פעראיין-דעלעגאט.
צו 10 זל. האבען געגעבען:
אלי בלאטמאן, אינזש. צימערמאן,
יוסף קעניגסבערג, אינזש. קארמאן.
צו 5 זל:
איטשע גרין, ברידער גאטפריד, פדיד-
מאן, לעווינזובנא, סאניצקא, פישמאנובנא
צום געבורט'ס - טאג; פון פרידא און
רענא.
דענט. בערקאוויטש 3 זל; הימעל-
פארב הערש 4 זל; קאפלאן 2 זל; שמעון
ראזענבערג 2 זל.
דוד בלאטמאן 20 זל.

ראדאמער לעדער קייז סאוויעט-רוסלאנד.

אין דער נאהנטסטער צייט פאהרט
קיין מאסקווע דער פרעזעס פון די לע-
דער-אינדוסטריעלער אין פוילען, דיר.
פייפער, וועמענ'ס רייזע ס'איז פערבינ-
דען מיט פינאליזירען גרעסערע ליפע-
רונגען פון הארטע און ווייכע לעדער
פון פוילען קיין רוסלאנד.
די ליפערונגען וואלטען בעטראפען
עטליכע מיליאן זלאטעס.
די ראדאמער לעדער-פאבריקאנטען
ערווארטען מיט אונגעדולד די רעזול-
טאטען פון די אונטערהאנדלונגען.
מ'דארף בעמערקען, אז פאר דער
מלחמה האט די ראדאמער לעדער-אינ-
דוסטריע געהאט זיך ערווארבען א רייהע
אבזאץ-מערק אין רוסלאנד.

פערענדיגט דעם שטרייק ביי די קאמאשענמאכער.

זונטאג און מאנטאג זענען פערענ-
דיגט געווארען די אונטערהאנדלונגען
צווישען פעראיין פון קאמאשענמאכער
און סוחרים-פעראיינען. עס איז געשלא-
סען געווארען א קאלעקטיווער אבמאך,
אין וועלכען ס'געהען אריין א רייהע
זעהר וויכטיגע פונקטען, וואס האבען
פאר א ציעל צו רעגולירען די אר-
בייטס-בעציהונגען. חוץ דעם האבען
די קאמאשענמאכער געווינען א לוין-
הוספה פון 18 ביז 65 פראצענט. פון
די 41 שיך פאבריקען זענען שוין 38
טעג און שוין אנגעהויבן צו ארבייטען.
דריי פאבריקאנטן האבן פארלויפיג נאך
נישט נאכגעגעבען. דאס זענען די ה"ה:
ברוך ניימאן, וואקסמאן און פישמאן.
די ארבייטער זענען דעצידירט צו
קעמפען ביז זיי וועלן זיעגען.

ווילט איר האבן סאלידע ארבייט
ווילט איר האבן הערליכע דרוק
מיט די נייעסטע מאדערנע שריפטן
צו ביליגע פרייזען

100 וויזיט קארטן 1 זל.
בעשטעלט נור אין דרוקעריי
פון ד. שיינבוים
ראדאם, זשעראמסקי 21
געדענקט דעם אדרעס:
פריהער זשעראמסקי 9
היינט זשעראמסקי 21
ביליגסטע קוועלע
פון דרוק - ארבייט

Kino ADRIA Do niedzieli dnia 5 lutego włączn.
«Za winy niepopełnione»
W rol. gł. Junosza Stępowski
Od poniedziałku dnia 6 lutego rb.
„Ultimatum" w rol. gł. Dita Parlo i Eryk Stroheim
Piękny podwójny program:
Wesoła komedia muzyczna p. t «Subretka» Olimpe Bradna i Ray Milland

Kino ADRIA
פרייטאג
ש ב ת דעם 4
ז ו נ ט א ג דעם 5
פריהמארגען - פילמען
polskiego filmu
„ZNACHOR"

TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie mm 1 szp. 40 gr. w tekscie mm 1 szp. 60 gr. na ostatnie stron. mm 1 szp. 25 gr.
1-szai ostatnia strona liczą 10 szpalt
אבאנאמענטס פרייז: פאר א חודש אין פוילען זלאטע אין פראנקרייך, בעלגיען 4 פראנק אין אנדערע לענדער 30 סענט.
Redaktor CH. M. HERC
tel. 15-18 .טעל
Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben" Szwarlikowska 20